

POLİTİK SİSTEM VE SEÇİM (1)

“Conditio sine qua non” ya da **“Sine qua non”** **“Olmazsa Olmaz”** anlamına gelen Latince bir deyim.

“Maurice Duverger” siyaset bilimine önemli katkılar yapmış bir hukukçu, anayasa hukuku uzmanı...

Anayasa tartışmalarının yapıldığı şu günlerde okul yıllarında hukuk derslerindeki hocalarımızın sık sık referans aldığı siyasi tartışmalarda da sık sık adı geçen bir isim olduğu için Maurice Duverger ‘i bu yazı konusunun da olmazsa olmazı olarak başa aldım.

Parti sistemleri ve seçim rejiminin birbirinden ayrılmadığını ifade eden Duverger, 1974 yılında yazdığı kitapta net bir başlık kullanmıştı: **“Seçimle Gelen Krallar”**

ABD dahil egemen partili sistemleri ve kuvvetler ayırımının olduğu ülkeleri bile eleştiren Duverger anayasa değişikliği ile getirilmek istenen Türk Tipi Başkanlık için ne derdi acaba?

Maurice Duverger, **“Hukukun kuvvetinin azaldığı yerde, kuvvetlinin hukuku geçerli olmaya başlar.”** diyordu.

Başlıkla söz konuyu özetliyor...

Bir iki ufak hatırlatmalarla girelim başkanlık meselesine...

12 Haziran 1776 Virginia Haklar Bildirgesi'nde benimsenen önemli ilke yasama, yürütme ve yargı organlarını birbirinden ayıran kuvvetler ayrılığı ilkesidir. 15 Aralık 1791'de yayınlanan **“Haklar Bildirgesi”nin** 1787'de ABD Anayasasından sonra getirilen birey haklarını güvence altına alan 10 ek maddesiyle de eyaletlerde daha önce olan uygulamalar sınırlandırılmış.

28 Ağustos 1789'da Fransız Devrimi'nin ardından ulusal mecliste kabul edilen **“İnsan ve Yurttaş Hakları Bildirgesi”** Fransız anayasasının da özü. İnsanların özgür ve eşit olduğunu, zulme karşı direnme ve mutlak egemenliğin millete dayalı olduğunu ve din, sosyal inanç sebebiyle hiçbir kimsenin kınanamayacağını ifade eder. Toplam 17 madde. Bu bildirgedeki 16. Maddeye dikkat. Diyor ki bu madde de, **“Hakların güvence altına alınmadığı ve güçler ayrılığının belirlenmediği bir toplumun anayasası yoktur.”**

Anayasal cumhuriyet, devlet yönetiminin anayasaya dayanmasını ifade eder. Devlet iktidarını sınırlandıran ve kişi haklarını güvence altına alan durum da budur.

Fransız devriminin idealleri özgürlük eşitlik ve kardeşlikti. Tiers etat (3.sınıf) yani soylu ve kilise dışındaki tabaka da, 1789'da ilan edilen bildirgeyle hak ve özgürlük kazanmış oluyordu.

İlk eseri konuşmalarda cumhuriyeti amaçlarken **“Prens”**te (Hükümdar) olağanüstü yönetim biçimi olarak devlet için dini ve yasaları araç olarak gören ve monarşiyi öven Niccolo Machiavelli bakın ne diyor:

“Bilge bir insan olduğu izlenimi bırakan bir hükümdarın, ülkesinde öyle bilinmiş olmasının onun doğasından kaynaklanmadığını, çevresindeki danışmanlarına dayalı olduğunu söyleyenler kesinlikle yanılırlar. Çünkü kendisi bilge olmayan bir hükümdarın iyi danışmanlara sahip olamayacağı genel ve şaşmaz bir kuraldır. Eğer akıllı değilse öğütleri bir araya getirip bir bireşime varamayacaktır.” (S.91, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 5.Baskı, 2011)

Bir elin nesi var, iki elin sesi var **“Machiavelli”** bile böyle diyorsa !

Tiranlara yön gösterdiği için *Machiavelli'yi eleştirenlerden biri de* Fransız tarihçi Jean Bodin'dir. 1576'da yayınladığı **“Devletin Altı Kitabı”**nda mezhep kavgalarının son bulması için kralın yetkilerinin arttırılmasını ister...

Jean Bodin iktidar ve egemenliği kanunca kısıtlanmayan manasına gelen “*Souveraineté*” sözcüğünü ortaya atmıştır.

Kendisi bir burjuva olan Bodin, burjuvazinin görüşlerini benimser. *Tiranların öldürülmesini savunup anarşiyi destekledikleri için monarkomakları eleştiriyordu. Oysa mezhep kavgalarından muzdarip olan monarkomaklar Fransa’daki din savaşlarına bir son vermek istiyor, Fransa’nın da milli birliğinin oluşmasını savunuyorlardı.*

Bu kısa tarihi hatırlatmalardan sonra gelelim şu bizim başkanlık meselesine...

80’lerde öğrenci olduğumuz yıllarda ilk sınıfta okuduğumuz derslerden birisi idi ve o zaman ders kitabımız Prof. Dr. Esat Çam’ın yazdığı İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi’nden yayınlanan bir kitaptı: **“Siyaset Bilimine Giriş”**. Bendeki 1981 baskısı. İletişim Fakülteleri’nin birinci sınıfında hala aynı isimle okutulur mu bu ders, aynı kitap okutur mu bilmem. Hazine değerinde bir kitaptır. Bendekinin arada sayfalarını çevirip çevirip göz atarım.

Kitapta çağdaş siyasal rejimler 3 başlık altında sıralanıyor: Parlamenter rejimler (Çift ve çok partili rejimler), ABD Başkanlık rejimi ile SSCB tipi Totaliter rejim şeklinde...

Çift partili siyasal rejimlere İngiltere’yi, çok partili siyasal rejimlere Fransa’yı örnek veren Esat hoca Başkanlık rejimini ise şöyle değerlendiriyor:

“Başkanlık rejiminin değerlendirilmesinde gözetilmesi gereken bir husus bu rejimin Amerika’ya özgü oluşudur. Başkanlık rejimi teorik olarak Latin Amerika ülkelerinde de görülebilmekle beraber gerçekte seçmenlerin fikirlerinden çok askerlerin hakimiyetinin kişilere bağlı olması nedeniyle yürümektedir. Partiler kök salamamakta ve darbelere zemin bulunmaktadır. Başkan parlamentoya hakim olmakta ve yarı diktatör bir rejime dönüşmektedir.” (s. 463)

SSCB’yi ise **“Demokratik merkezîyetçilik”** ilkesine dayanan bir ülke olarak ele alan Esat hoca, SSCB’nin tek parti ve devlet organları tarafından yönetildiğini ifade ederek, **“Komünizm sınıfların ortadan kalkmasıyla gereksiz olan baskıcı aygıtın (devletin) yok olmasını, onun yerine özgür işçiler toplumunun geçmesini öngörür.”** (s.547)

Ben de V.İ.Lenin ve K.Marx’tan bu konuyla ilgili birer örnek söz vereyim mi?

Marx, **“Devlet biçimleri ‘devletin özgürlüğünü’ kısıtladıkları ölçüde özgür sayılırlar.”** derken, Lenin, **“Devlet varsa özgürlük yoktur. Özgürlük olduğunda devlet olmayacaktır.”** demektedir...

Sonra da Faşist İtalya ve Nazi Almanyası’nın durumlarına geçiyor Esat hoca...

Mussolini İtalya’sında ve Hitler Almanyası’nda millet meclislerinin devlet şefi (Duce ile Fuhrer) karşısında hiçbir bağımsızlığa sahip olmadığını ifade ediyor (s. 460). Mutlak

monarşiden farklarının işlevleri karışık ıvır zıvır bir sürü ama sonuçta hepsi de liderin direktifleriyle hareket eden organdan ibaret olduklarını belirtiyor.

Faşist devletlerde güçler ayrımı göreceli ve görünüştedir. Mutlak monarşide güçlerin mutlak birliği söz konusudur.

Esat hocanın kitaptaki özeti bunlardan ibaret...

Okul biteli neredeyse 40 sene geçmiş. Bunca sene sonra temcit pilavı gibi ısıtılıp ısıtılıp öne sürülen **“Başkanlık Sistemi”** de ne ola ki. Yeni zuhur etmiş bir şey mi? Hayır. Çam’ın söz ettiklerinden pek farklı şey yok.

ABD’deki Başkanlık Sistemi öyle de, ya buradaki...

O ise ne? O kimine göre tam bir muamma bilene göre tam bir çakma...

Hukuk sistemine, iktidar veya sosyal bilimlere ilişkin ne yazık ki hiçbir kuram, hiçbir özgün deneyi olmayan devletin, hükümetin uyduruk başkanlık tipinin adı **“Türk Tipi Başkanlık Sistemi”**...

Bu model diye lanse edilen şeyin oylanması aklın alabileceği bir şey değil zaten...

Cumhuriyet nedir, tekrar tanımlayalım mı?

Cumhuriyet, **“İktidarın belli bir süreliğine, belirlenmiş yetkilerle, halk tarafından seçildiği devlet yönetimidir.”**

Belli süreliğine... diyor, belli süreliğine... Türk Tipi hangisine uyuyor?

Cumhuriyet’deki **“Cumhur”** toplum anlamına geliyor. Demek ki cumhuriyet de topluluk, bir araya gelerek oluşmuş topluluk gibi anlamlara geliyor...

Son yıllarda bizim siyasi literatüre sembolik cumhurbaşkanlığı yanında bir de **“Etkin Cumhurbaşkanı”** (Yarı Başkanlık) da girmiş. Aslında hikâyesi uzun. Yarı başkanın yetkileri geniş. Bize yabancı olmayan **“Partili Cumhurbaşkanı”** ise 1930’lar ve 1940’lar M.Kemal ve İsmet İnönü döneminde, Tek partili Türkiye’de uygulanmış.

Ama bak, **“Tek Partili Türkiye”**sinde...

Kuvvetler birliğine dayanan bu sistem, parti başkanının yasama yetkisinin de olduğu devlet başkanlığı biçimini ifade ediyor...

Hatırlatalım, **“Korkak insan özgürlüğün fırtınalı denizi yerine despotluğu tercih eder.”** demiş Thomas Jefferson...

Thomas Jefferson ve John Adams'ın Amerikan Anayasası yapım sürecinde katkılarının büyük olduğu bilinir.

Amerikan Bağımsızlık Bildirgesi 4 Temmuz 1776'da ilan edilmiştir. Büyük bölümünün yine Jefferson tarafından kaleme aldığı bilinmekte. 13 Amerikan kolonisinin Büyük Britanya'dan bağımsızlık elde ettiğini ilan eden bu belgeye göre, doğal haklar, yaşama hakkı, hürriyet hakkı ve mutlu bir yaşam arayışı insanların en temel hakları olarak sayılmışlardır. Jefferson şöyle diyor: **“Yürütme kuvveti hükümetimizde benim özen gösterdiğim tek ve en temel konu değildir. Şimdiki durumda yasa koyucuların tiranlığı en korkunç tehlikedir.”**

Biraz daha açalım bu konuyu. Başkanlık sisteminin bilinen tanımını yapalım...

Başkanlık rejimi, başkanın ve parlamentonun seçimle işbaşına gelip başkanın olağanüstü yetkili olduğu ancak yasama, yargı ve yürütmenin birbirinden bağımsız olduğu bir yönetim şeklidir...

Devletin iskeletini üç ayak oluşturuyor. Üç ana kuvvete (organa) dayanan sistem, Yasama (Kongre), Yürütme (ABD Başkanı) ve Yargı (Yüksek Mahkeme)'den oluşuyor...

Amerikalılar Yüksek mahkeme'ye **“Supreme Court”** diyorlar. Supreme Court, son başvuru makamıdır.

ABD Anayasası Birleşik Devletler'in en üstün hukuk kaynağı. Ve ABD Anayasası siyaset kültürünün merkezindeki en eski anayasa...

ABD Başkanlık Sistemi'nin yönetim yapısı da 3 ayaklı... Bunlar Federal hükümet; Başkan, Başkan Yardımcısı ve Kabine.

Ordu teşkilatı başkana bağlı. Federal devletin yasaları eyaletinkilerden (federe devletlerden) üstün. ABD Silahlı Kuvvetler'i federe devlete müdahale edebiliyor. Eyaletlerin polis teşkilatı bulunuyor.

Başkan 4 yıllığına üst üste iki kez seçilebiliyor. Fakat seçim kaybettikten sonra üst üste bir daha seçim kazanı yok. Yeniden seçilen de yok. Bir istisna hariç. O da paternalist biri, **“Grover Cleveland”** dır.

Şöyle diyormuş Cleveland: **“Paternalizme halkın inandırılmaması gerekir. Halka paternalist amaçlarla yapılacak devlet fonksiyonları dışındaki devlet hizmetlerini desteklemeleri öğretilmelidir.”**

Bizde 15 yıldır aynı iktidar...

Federe devletin (eyaletlerin) temsilcileri valiler. Valileri seçen ise yöre halkıdır. Bizde atayan 15 yıllık iktidar...

Başkanlık sistemi başkanın kişiliğine bağlı olarak diktatörlüğe dönüşme riski taşıyor deniyor ya bazı Güney Amerika ülkelerinde işte böyle olmuş.

ABD Anayasası dinin ölçüt olarak kullanılmasını yasaklıyor. Anayasa'nın 6.maddesine göre, **“Birleşik Devletler’de herhangi bir görev veya kamu hizmeti için liyakat unsuru olarak bir din sınavı gerekmezdir.”** deniyor...

Başkanı parlamentonun görevden alma yetkisi yok ABD’de... Ancak kınıyor, buna da **“impeach”** diyormuş Amerikalılar. **“impeachment”**, dedikleri Temsilciler Meclisi’nin bir soruşturması. Yüksek Mahkeme Başkanı senatoya başkanlık ediyor. Senato mahkumiyet kararını 2/3 çoğunlukla verebiliyor sadece. Yani nitelikli çoğunlukla.

İmpeachment ise ABD tarihinde sadece 3 kez vuku bulmuş. 1868’de Andrew Johnson, 1998’de Bill Clinton’la ilgili soruşturmalar beraatla sonuçlanmışlar. 1974’te Richard Nixon soruşturması biraz daha karanlık. O istifa ile sonuçlanmış...

“Allan Lichtman”, ABD başkanlık seçimlerini doğru tahmin eden ünlü bir siyasal tarih profesörü. Lichtman Donald Trump’un mutlaka impeachment yöntemiyle görevinden uzaklaştırılacağını savunuyor...

ABD başkanlık seçimleri **“İki Dereceli Seçim”**dir. Birinci seçmenler ikinci seçmenleri seçerler. Yani halk milletvekili ve başkan seçen temsilcileri seçer.

Burada bir parantez açalım...

Fransa’da da senato üyelerini halk seçmez, seçenleri halk seçer. Almanya Cumhurbaşkanı da 2 dereceli oylamayla seçilir. Federal Seçiciler Kurulu (parlamento üyeleri ve partilerin aday gösterdiği seçiciler) sadece cumhurbaşkanı belirlemek için toplanır.

ABD başkanlık seçimi 4 yılda bir yapılır. Başkan ve başkan yardımcısı seçmek için. Devlet başkanı hükümetin de başıdır.

ABD başkanlık sisteminde Temsilciler Meclisi ve Senato üyeleri her eyalette halk tarafından salt çoğunlukla (oy çokluğuyla) seçilirler (Louisiana ve Washington’da iki aşamalı seçim sistemiyle).

Temsilciler meclisi seçimlerinde **“Dar Bölge Sistemi”** uygulanır. Her bölgeden 1 adayın seçilmesi esasına dayanan sistemde nüfusa göre üye toplamı eyaletlere paylaşılır.

İki dereceli seçim sisteminin ılımlı ve yetenekli adayları seçtiği düşünülmekteydi. John Stuart Mill’e göre seçiciler halkın tercihinden farklı olarak kendi çıkarına uygun adayı belirlemektedir.

Türkiye’de ise 1946 yılından bu yana seçmenin temsilcisini doğrudan seçtiği **“Tek Dereceli Seçim sistemi”** uygulanmaktadır. Ne güzel değil mi arada kimse yok.

Bunu da anımsatalım...

Başkan (hükümet) ile Temsilciler Meclisi ayrı seçimlerle yapılır. ABD başkan ve temsilciler seçimi "*Salt Çoğunluk*" (yarısının bir fazlası) sistemine dayanır. Meclis Başkanı ve komisyonların başkanları çoğunluk partisinden seçilir. Azınlıkta olan partinin meclis kararlarında etkisi olmaz. Çoğunluk parti ile hükümet iki ayrı partide de olabilir.

ABD'de ön seçimlerde "**Caucus**" denilen siyasal parti üyelerinin bir araya geldiği müzakere toplantıları yapılır. İlk ön seçimin yapıldığı eyalet "**New Hampshire**"dir. Çünkü küçük bir eyalet olduğundan, başkanla direk ilişki kurmak da mümkün olduğundan kazanacak adayın seçiminde de ipucu vermektedir.

Genelde nüfus yoğun, kentleşmiş ve deniz kıyısındaki eyaletler demokratların çoğunluk olduğu eyaletler, Güney ve iç batı kısımda eyaletler cumhuriyetçilerin çoğunluk sahibi olduğu eyaletlerdir. Amerikalıların "**Salıncak Eyalet**" dedikleri diğer bölgelerde oylar iki parti arasında gidip gelmektedir.

"**Cumhuriyetçi Parti**" ekonomik liberal merkez sağ siyaseti savunuyor. Genelde protestanlar ve evangelistler (tutucu ve hristiyanlığı yayma yanlısı protestanlar) tarafından desteklenir. Yani muhafazakâr kesimler tarafından destekleniyor.

"**Demokrat Parti**"nin pozisyonu merkez soldadır. Merkez sol ve sosyal liberal ideolojiyi izler. Yüksek eğitilmiş ve göçmen kesimler (tabii zenciler de) Demokrat Parti'nin savunucuları...

ABD Yüksek Mahkemesi bir idari yargı mekanizmasıdır ve en üst temyiz mahkemesidir. Kongre ve eyaletlerin çıkardığı yasaların ABD Anayasasına uygunluğunu denetler. Yasama ve yürütme kararlarını da denetler. Senato'nun önerdiği Başkan'ın atadığı 9 üyeli bir organdır. ABD Yüksek Mahkemesi toplumdaki birleştirici bir güç niteliğindedir.

"**Avrupa uluslarında, mahkemeler sadece bireyleri yargılayabilir; ama Birleşik Devletler Yüksek Mahkemesi, egemenleri kendi önüne çıkarabilir.**" diyor Tocqueville." (Amerika'da Demokrasi, İletişim Yayınları, 2016, 1. Baskı, s. 163)

Çift meclisli olan ABD Parlamentosu (Kongresi) toplam 595 üyeden oluşur. Senato üst, Temsilciler Meclisi alt meclistir.

"**Gerekli ve Uygun Şart**" (Necessary and Proper Clause) Kongre'nin güçleri Anayasa'da sayılanlarla sınırlıdır; tüm diğer güçler eyaletler ve halka aittir ancak bu madde Kongre'ye "belirtilen güçlerin uygulanması için gerekli ve uygun olan her kanunu yapma" yetkisi verir.

"ABD Senatosu" nun her eyaletten seçilen 2'şer olmak üzere toplam 100 üyesi bulunur. Üyelerinin 2/3'ü 2 yılda bir seçimle yenilenir.

Temsilciler Meclisi ise toplam 435 üyelidir. Üyeleri her 2 yılda bir yenilenir. Her eyaletten seçilen üye sayısı eyaletin nüfusuna bağlı olarak değişir ve federal halkı temsil eder.

“Üyeleri her iki yılda bir yenilenir.” cümlesinin üzerinde duralım.

Tocqueville, **“Seçimlerin azlığı devleti büyük krizlerle yüzyüze bırakır. Fazlalığı ise hummalı bir galeyana sürükler. Amerikalılar bu iki kötülükten ikincisini tercih ettiler.”** diyordu (s. 212) Amerikalılar yasama organının üyelerinin doğrudan halk tarafından ve kısa süre için atanmasını istemişlerdi...

Hani **“Zırt pırt seçime ne gerek var”** diyorlar ya...

ABD’de yasa tasarılarını iki mecliste de ayrı ayrı oyluyorlar. Sonucun farklı olması halinde karma komisyonda karara bağlanarak Başkan’a sunuluyor. Başkanın veto (reddetme) yetkisi var.

“Mutlak Veto” da yasa kanunlaşmaz. **“Geciktirici Veto”** da ise yasa meclisteki 2/3’ü çoğunlukla kabul ediliyor. Başkan bir kanunu en çok 2 defa veto eder (Bütçe ve Kesin Hesap Kanunu’nu ise veto edemez.)

Gelelim bazı organlarına...

“Bütçe ve Yönetim Ofisi”, 1939 yılında kurulan başkana bağlı çalışan bütçeyi hazırlayıp kongreye sunan kuruluş. Fakat Kongre bütçe üstünde oynama yapabiliyor. Ödenek ve vergilerin miktarlarını yeniden düzenleyebiliyor.

“Speaker” yani Temsilciler Meclisi Başkanı ABD siyasi protokolünde 3 numaralı kişidir. Senato ve Temsilciler Meclisi’nin ortak toplantılarına başkanlık eder. Amerikalılar meclis adına konuşan kişiye de speaker derler...

“Select-men”, ABD kentinde idari kuvvetleri elinde bulunduran kişi...

“Charles-Louis Montesquieu”, 1748 yılında yayınlanan **“Yasaların Ruhu Üzerine”** de batılı demokratik sistemin temellerini attı. Kamu hukukuna ve siyaset bilimine **“Kuvvetler ayrılığı”** ilkesini getirdi. Gücün gücü sınırladığı ve en iyi hükümet biçimi olarak **“Temsili Cumhuriyet”** (Halkın seçtiği hükümet) fikrini ortaya koydu. **“Alexis de Tocqueville”** ise küçük bölgelere de idari özerklik tanınarak **“Katılımcı Demokrasi”** nin yani siyasal özgürlüğün ve demokratik kültürün geliştirilebileceğini savunmuştur.

Tocqueville **“Milli irade, tüm zamanların düzenbazlarının ve tüm çağların despotlarının en yaygın şekilde suistimal ettikleri kelimelerden birisidir. Amerika’da halkın egemenliği ilkesi yasalarla ilan edilmiş ve özgürce yazılmış.”** derken (a.g.e., s. 78) **“Avrupalılar aceleyle biçimlendirilen bir savaş silahı gibi görür. Amerikalılar sayılarını görmek ve böylelikle çoğunluğun ahlaki etkisini zayıflatmak için örgütlenirler. Çoğunluk üzerinde baskı yapmak için uygun argümanları icat eder ve bir araya getirirler. Bu yolla iktidarı ele geçirme umudu taşırlar.”** demekte. (a.g.e., s. 205)

Hukuk, toplumsal düzene ilişkin güvenlik, özgürlük ve eşitlik sağlayan yazılı kurallar olarak tanımlanır. Doğal haklar ise bireyin doğuştan sahip olduğu devlet tarafından yasaklanmayacak temel haklarıdır. **“Friedrich Carl von Savigny”** ve **“Hugo Grotius”**un üzerinde önemle durduğu **“Tabii Hukuk”** (Lex Naturalis) çağın gereklerine uyan ve dünyanın her yerinde olması gereken hukuktur. Doğal Hukuk, yazılı olmayan ve olması gereken rasyonel hukuktur.

Doğal hukuku sistematize eden **“Aquinalı Thomas”**, biçimlendirenler ise Platon, Aristo, Cicero, John Locke, Hugo Grotius, Thomas Hobbes ve Samuel von Patendorf olmuşlardır...

“Virginia Haklar Beyannamesi”, 12 Haziran 1776’da Virginia Kongre üyelerinin oylarıyla kabul edilmişti. George Mason’un kaleme aldığı deklarasyon Amerikan ve Fransız yurttaş hakları bildirelerini de etkilemiştir. Bu bildiri doğuştan gelen doğal haklar ve yetersiz hükümete isyan hakkını da içeren bir belgeydi.

“Habeas Corpus” yani ihzar müzekkeresi ise bireyin mahkeme huzurunda hazır bulunmasını isteyen yargısal bir yazılı emirdir. 1679’da İngiltere’de çıkan Habeas Corpus yasasıyla yargıç kararı olmadan hiçbir bireyin gözaltında tutulmayacağına ilişkin bir karar alınmıştı. Bu yasa da sonraki ABD ve Fransız bildirelerinin de temeli olmuştu...

Getirilen Türk Tipi Başkanlık Sistemi de ne ola ki diye kitapçı raflarına bakındık. RTE Hukuk Başkanışmanı’nın da vardı bir tane. Başkanlıkla ilgili bir kitap yazmış o da altı üstü anca alfabe kitabı kadar kalın bir şey. Tabi onu geçtik. İşimize yarar diye en kalınca olanında karar kıldık.

Almaya karar verdiğimiz kitabın adı **“Başkanlık Sistemi”** başlıklı olandı. Liberte Yayınları tarafından 2015 yılında ilk baskısı yapılmış. Editörleri, **“Murat Aktaş”** ve **“Bayram Coşkun”**.

Bu kitabın ilk başta oylumu cazip gelmişti. Ancak okudukça hacmi kadar tatmin eden bir içeriğe sahip olduğunu da gördüm. Çünkü kesintili, ek bilgisiz ve çok kısa kaynaklar hiçbir zaman tam güvenilir olmaz.

Kitapta ilk dikkatimi çeken isim benim de **“Doğu Ergil”** oldu. Neden, çünkü diğer yazarlara göre fazla medyatikti. Ergil hocanın ilk dikkatimi celbeden cümlesi de şu olmuştu: **“Türkiye’de güçlü merkezi yapının üzerine bir de başkanlık sistemi gelirse güçler birliği iyice kurumlaşır ve yürütmenin denetlenmesi çok zorlaşabilir.”** (s. 33)

Türkiye’deki sistem de zaten yönetici elitler egemenliği üzerinden işlemekte değil miydi?

Kesin kuvvetler ayrımı başkanlık sisteminin iyi işleminin en önemli güvencelerinden bütün notlar bunu işaret ediyor...

Ergil hocaya göre, ABD’deki başkanlık, tüm idari ve siyasi yetkiler ülke çapında paylaşıldığından gereken koordinasyon ihtiyacını karşılamak için var. Ama ülkemizde teklif edilen Türk tipi sistem yargıçları atamada da başkanı yetkili kılıyor. Kendini denetleyecek

kurumun mensuplarını atamak başkanı sınırsız yetki ve sorumsuzluk ile donatmak demektir. (s.34-33)

“Türkiye’de liderlik tartışmaları geçmişten bugüne kaht-ı ricalle lider egemenliği arasında sıkışmıştır.” (s. 430) diyen kitapta, **“Merkezi yönetim, kuvvetler birliği ve güdük sivil (daha doğrusu sivil egemen) toplum ilişkisi kuvvetli, otoriter lider ve merkezîyetçi yönetim tarzını ön plana çıkarmıştır.”** demekte Doğu Ergil. (s. 30)

Bu arada kaht-ı rical, istenilen düzeyde yöneticilerin bulunmayışı, mevcutların da bulunduğu koltuğu dolduramayışı, yetersiz görevliler için kullanılan bir sözcüktür...

Kitaba AKP’nin **“Anayasa Uzlaşma Komisyonu”**nun TBMM’ye sunduğu **“Başkanlık Sistemi Önerisi Tam Metni”** de ek olarak konulmuş...

Kitapta yürütmenin başı olan Başkanın görevleri sayılıyor:

İç ve dış siyaseti yürütmek, bakanları atamak ve görevlerine son vermek, TSK’ya başkomutanlık etmek, kamu yöneticilerini atamak, sıkıyönetim ilan etmek, YÖK üyelerinin yarısını seçmek, üniversite rektörlerini seçmek...

Anayasa mahkemesi üyelerinin yarısını, Danıştay üyelerinin yarısını, Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısını, Hakemler ve Savcılar Yüksek Kurulu üyelerinin yarısını seçmek...

Geriye başka ne kaldı ki...

Başkan hakkında, kişisel ya da göreviyle ilgili bir suç işlediği iddiasıyla TBMM üye tamsayısının en az 2/3’sinin vereceği önergeyle soruşturma açılması istenebilir.

Başkan yardımcısı başkan seçilenin oy pusulasında yazılı kişi başkan seçildiği anda başkan adayı seçilmiş de oluyor.

Başkanlık seçim süresinin 1 yıl ertelenmesine meclis karar verebilecek. Erteleme sebebi kalmamışsa aynı usule göre bu işlem tekrarlanabilir.

Seçilen kişi ömrü vaki oldukça başkan da kalabilir yani...

Kitaptan alıntılara devam edelim...

Madde 5/2: **“Seçimden önce ve sonra suç işlediği ileri sürülen bir milletvekili, meclisin kararı olmadıkça tutulanamaz, sorguya çekilemez, tutuklanamaz ve yargılanamaz.”** (s.536, Başkanlık Sistemi Liberte Yayınları, 2015 1.Baskı, Murat Aktaş, Bayram Coşkun).

Madde 6/3: **“Milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine, yetkili komisyonun bu durumu tespit eden raporu üzerine Genel Kurulca üye tam sayısının salt çoğunluğunun gizli oyuyla karar verilir.”**

İki madde arasında ne büyük çelişki değil mi?

AKP'nin önerisine göre başkan, 40 yaşını dolduran üniversite mezunları arasından 5 artı 5 yıllığına halk tarafından seçilir diyor. Oyların çoğunluğunu alan aday başkan seçilir.

Adaylar ise en az yüzde 5 oranında oy almış siyasi partilerden seçilebilir deniyor. Yani en az 100 bin vatandaşın oyu gerekli...

Ama ne adalet değil mi?

1911'de yazdığı **"Siyasi partiler"** kitabında **"Oligarşinin Tunç Yasası"** diye bir kavram ortaya atmıştı İtalyan sosyal bilimci **"Roberto Michels"**. Michels'e göre, iktidar sahipleri çıkarlar gereği iktidarlarını sürdürme eğilimindedirler.

"Max Weber"den de etkilenen Michels, demokrasinin pratikte olanak dışı hale getirildiğini belirterek seçimlerin halkın oligarşik yapıyı onaylamasından öte geçmediğini demokrasi ile bürokrasinin hiçbir şekilde uyuşmadığını ortaya koymaktadır.

Toplumda fert sayısı arttıkça bürokrasi güçlenmekte kişi ya da küçük bir grup çıkarına uygun bir yapı ortaya çıkarmaktadır...

Barajlar da bu isteğin belirtisidir bana göre...

"Doğan Avcıoğlu", 1961 Anayasası'nın ortaya çıkmasında rol oynayan tam bağımsızlıktan yana devrimci bir siyaset adamıydı. Çok ilginç tespitleri ve kanıtları vardı...

Kalın kalın da kitapları vardır.

Bunlardan birisinde, **"Türkiye'nin Düzeni"**nde (Tekin Yayınevi, 2001) Avcıoğlu, **"Jacques Lambert"**in **"Latin Amerika"** adlı incelemesinden alıntı yaparak şöyle demiştir: **"Genel oya dayanan politik demokrasi tek başına ilkel toplulukları hızla değiştirmekte aciz kalmaktadır. Çünkü ağalık (casiquisme) ve büyük arazi mülkiyeti (latifundias) düzeni seçmenleri bağımlı tutmaktadır. Ancak bildiğimiz nokta seçim sandıklarından çıkan oyların büyük kısmının seçmenlerin kendi tercihlerinin sonucu olmadığıdır. Bu sebepten Türkiye'de seçim kazanmayı milli iradenin pırıltılı bir belirtisi saymak için halk henüz gerekli siyasi bilinçlenme seviyesine gelmiş olmaktan uzaktır."**

Türkiye'de de merkezileşmiş bir nüfus (ya da sanayi toplumu) var mı? Sanmam...

Çoğunlukla tercihler de, kır kentli ya da göçmen seçmen kitlesinin oluşturduğu sandıktan çıkan oylarla belirleniyor. Kapalı bölgeler; Karadeniz, İç ve Doğu Anadolu gibi.

Bunu küçümsemek için söylemiyorum. Tam tersine bahsettiğim eğitimli kır nüfusu, kentlere yığılmamış ama üreten ama sorgulayabilen de nitelikli nüfusa olan ihtiyacımızdır...

Ne diyordu İsmail Hakkı Tonguç: **"Demokrasinin iki çeşidi vardır. Biri zor ve gerçek olanı, öbürü de kolayı, oyun olanı... Topraksız topraklandırmadan, işçinin durumunu sağlama bağlamadan, halkı esaslı bir eğitimden geçirmeden olmaz birincisi, köklü değişiklikler ister. Bu zor demokrasidir ama gerçek demokrasidir. İkincisi kâğıt ve sandık demokrasisidir. Okuma yazma bilsin bilmesin; toprağı, işi olsun olmasın, demagojiyle"**

serseme çevrilen halk, bir sandığa elindeki kâğıdı atar. Böylece kendi kendini yönetmiş sayılır. Bu, oyundur, kolaydır. Amerika bu demokrasiyi yayıyor işte. Biz de demokrasinin kolayını seçtik. Çok şeyler göreceğiz daha... "

Ne demişti ABD'li Sosyolog ve Eğitim Bilimci John Dewey, **"Yönetilenler ve oy verenler eğitilmiş olmadığı sürece seçimle işbaşına gelen hükümet başarılı olamaz."**

Değil mi?

Bu konuyu açalım biraz...

Fransız tarihçi Lucien Febvre **"İnsan yoktur, onu grup yönetir."** der. Alman siyaset felsefecisi **"Axel Honneth"** ise toplumda **"Kabul Görme"**nin (recognition) 3 biçimi olduğunu söylüyor. Sevgi, haklar ve dayanışma...

Honneth'e göre, aile sevgi'nin, sivil toplum hak ve hukukun, devlet ise dayanışmanın temelidir. 3 sütuna oturur: Özgüven, özsaygı ve onur...

İrk, etnisite, cinsiyet, sınıf gibi çatışmalar aslında güdülenmiş kabul görme mücadelesidir... **"Glokalleşme"** (Yetki Paylaşımı) , özerk yerel yönetimlerin merkezle birlikte yönetmesini ifade eder.

Oysa günümüzde yerelleşmeden anlaşılan ne midir?

Küreyelleşme yani yerel yönleri güçlendirip dışa saçılma siyaseti. Küre-Yerelleşme şubelere yetki aktarımıdır...

"Tefrik-i Vezâif", görevler ayrımını ifade ederken, **"Tevsî Mezuniyet"** (Yetki Genişliği) kavramı yerel (taşra) birimlerinin merkeze bağlı olarak, merkezin denetimi altında görev yürütebilmelerini ifade etmektedir.1982 Anayasası'nın 126'ncı maddesine göre Türkiye'de illerin idaresi bu esasa dayanıyordu...

Bilhassa 90 sonrası **"Demokratik Kitle Örgütü"** (DKÖ) yerine iktidar mücadelesini grup çıkarına indirgeyici bir kavram olarak **"Sivil Toplum Kuruluşu"** (STK) kullanılmaya başlanmıştı. Sosyal devlet anlayışının terk edilmesinden sonra boşluk üçüncü sektör denen STK'larla doldurulmaya, kamusal alan da bu doğrultuda işlev kazanmaya başladı. Bunun sonuçlarından birisi de **"Deregülasyon"** yani kamusal alanın daraltılmasıydı. Böylece **"İnterpellation"** yani belli bir ideolojiye mensup sınıfları aynı siyasal projeye yönlendirme (Paralojizm) özellikle STK'lar aracılığıyla yapılmaktaydı...

"Yerinden yönetim" iki türlü gerçekleşmekte.

"İdari Yerinden Yönetim" hizmet yönünden yerinden yönetimdir. Belediyeler, köyler ve il özel idareleri gibi.

"Siyasi Yerinden Yönetim" (Federalizm) ise bölgesel kimlik (federe devletin anayasasına göre bağlılık), federal devletin anayasasına göre bağlılık ulusal kimlik olarak tanımlanır. Dış ilişkiler, maliye, güvenlik ve adalet dışında merkezden alınarak yerel yönetimlere aktarılır.

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan tam 55 yıl sonra yerel yönetim kavramıyla tanışmış.

Bülent Ecevit başbakan olduğu 42. Hükümet döneminde 5 Ocak 1978-12 Kasım 1979 tarihleri arasındaki kabinede **“Yerel Yönetim Bakanlığı”** adıyla bir bakanlık yer bulmuş. Türkiye'nin ilk ve tek yerel yönetim bakanlığı hükümetin değişmesiyle de kaldırılmış. Bakanlık 22 aylık bu kısa sürede de özellikle belediye gelirlerinin artması konusunda çalışmalar yapmış.

“Civilisation” Türkçe'de uygarlık sözcüğünün karşılığı olarak kullanılan Fransızca bir sözcük. İster istemez uygarlık deyince Friedrich Wilhelm Nietzsche'nin o ünlü deyişi akla geliyor. **“Uygarlık tarafından yok edilme tehlikesiyle karşı karşıya olan bir uygarlık çağını yaşıyoruz.”** diyordu Nietzsche...

18. yüzyılda Voltaire tarafından yazına sokulmuştur. 19. yüzyılda ise aynı kelime, bilgi, beceri anlamında kullanılmış. Sivilizasyon, günümüzde **“Otonom”** (Özerk) devletten ayrılmış güç ve yapılanmayı ifade ediyor. **“Siyasal Katılım”**, seçimler ya da etkin katılım (DKÖ, yerel ve ulusal faaliyetler) siyasal istem ve yöneticilerin belirlenmesi yoluyla kararları etkilemektir.

Yorumlarını Aristo'nun öğretilerinden yola çıkarak yapanlar **“Peripatetik”** olarak tanımlanırlar. **“Politika”** adında da bir kitabı yayınlanmıştır. Aristo, **“Politika, toplumun halka dair yaptığı tüm etkinliklerdir.”** diyordu...

İktidar ya da **“Sosyal İktidar”** başkalarını kontrol etme yeteneği, **“Siyasal İktidar”** toplumun bütününe etkileyen iktidar, **“Egemen İktidar”** ise yasama yargı ve yürütmeyi içermektedir. Montesquieu, **“Yasaların Ruhu”** (De l'esprit des lois) adlı kitabında kuvvetler ayrımı esasını ortaya atmıştır. **“Güç, gücü durdurur”** demektedir...

Sivil toplum, toplumsal farklılaşmanın olduğu toplum içerisindeki çeşitli grup ve kurumların karşılıklı etkileşimde bulunduğu toplumsal kurumdur. Ancak sivil toplum (civitis), iktidar mücadelesini salt grup çıkarına indirgemekte. Örnek vereyim, **“Ulusal Demokrasi Fonu”** (NED) adı altında ABD askeri güç yanında sivil faaliyetlerini sağ (IRI) ve sol (NDI) eğilimli STK'lara destek vererek, iş çevrelerinde yürüttüğü faaliyetleri ise **“Uluslar arası Özel Girişimciler Merkezi”** nin (CIPE) desteklediği STK'larla sürdürmektedir. Amacı, Ortadoğu'da etkinlik kurmak ve çıkarlarını korumak, süper gücünün devamını sağlamaktır. Bu kuruluşlar **“Povermental”** yani ABD'ye bağılıdır...

Günümüzde kamu yönetim alanında yaygın olarak kullanılan kavramlardan bir diğeri de **“Governance”** (Yönetişim)... Bir sosyal ve siyasal sistemde bütün aktörlerin toplam çabasıyla oluşan düzen olarak tanımlanan yönetişim terimi, birbirine bağlı durumlarda birbirine karşıt aktörlerin oluşturduğu ağsal yapıyı koordine eden süreç olarak ifade ediliyor...

Hukuk (emretme gücü), maliye (para, vergi, kamusal harcamalar) ve zor kullanım (polis ve asker) olarak egemenlik sisteminin 3 temel aygıtı.

Louis Althusser, **“ideoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları”**nda **“Devlet aygıtı dediğimiz şu öteki somut gerçeklikte belirli soyutlama ilişkisi içinde bulunan hukuk, hem baskıcı hem de ideolojiktir.”** der ve ideolojiyi tanımlarken maddi hayat şartlarıyla hayali ilişkilerin temsili diyerek iki alanı vurgular: İdeoloji ve devletin ideolojik aygıtları. Althusser'e göre iktidar ve

rejim ideolojik aygıtların katkısı olmadan sürdürülemezdi. (M. Naci Bostancı, Siyaset ve Medya Alaca Karanlığın İki Atlısı, Özgür Yayınları, 2011, 1. Basım, s.161)

Alexis de Tocqueville 1835'te yazdığı **"Amerika'da Demokrasi"** adlı kitapta yönetim ile halk arasında sivil toplum kuruluşlarının denge işlevi gördüğünü ifade ediyordu. Ancak kavramı 1767'de yazdığı **"Sivil Toplumun Tarihi Üzerine Bir Deneme"** adlı makalede ilk kullanan **"Adam Ferguson"**dur...

Tocqueville'ye göre, **"Birleşik Devletler'de idari kuvvetin yapısında merkezi ve hiyerarşik hiçbir şey yoktur; bu nedenle onu göremezsiniz."** (a.g.e., s.92)

Amerikan demokrasinin özelliklerini Tocqueville, yerel hükümetler, kapitalizmle birlikte yaygınlaşan sivil toplum yapısı, anayasa, gelişkin ve özerk yerel yönetim kurumları, din ile siyaset ayrımı gibi olgularla ele alarak Avrupa Devletleri'yle Birleşik Devletler farkını ortaya koymuştur. Avrupa'nın merkezîyetçi yapılanmasına karşılık da başat etken olarak Birleşik Devletler'deki ademi merkezîyetçilik uygulamadaki fark olarak görülmektedir. Eşitlik, adalet, özgürlük kısaca demokrasiye ilişkin bir takım kavramların temeli olarak sivil toplum demese de dernek veya halkın kurduğu örgütlerden, bu kuruluşların çoğunca yaratılan ABD sivil toplum yapısından sözetmektedir: **"Amerikalılar toplumsal otoriteye güvensiz ve tedirgin gözlerle bakarlar ve sadece onsuz yapamayacakları zaman bu otoritenin iktidarına başvururlar."** (a.g.e., s. 200)

Hümanist sosyolog **"Charles Cooley"**in ortaya attığı **"Ayna Benlik"** kavramına göre başkalarının algısı bizim kendi algımızı da etkilemektedir...

İnsanlar çıkarları sözkonusu olup haksız oldukları zaman gerçeklerle yüzleşmek istemezler ve saldırganlaşırlar. Doğruyu savunmak işlerine gelmez çünkü. İşte **"Lobicilik"**, özel grup çıkarları sağlamak amaçlı siyasal kararları etkileme faaliyettir...

Örgüt ise bir amaç için bir araya gelen bir organizasyonun tümünü kapsar. Örgüt tipleri formal ve informal yani resmi veya resmi olmayan örgüt biçimindedir. **"Formal Örgüt"** içinde statüye dayalı ilişkiler, **"Informal Örgüt"** içinde de kişiye dayalı ilişkiler geçerlidir.

Biçimsel örgüt, amaç görev ve sorumluluk ve kuralların önceden belirlendiği sıra düzenine ve kişisel ilişkilere dayalı bir yapılandırma.

Tanımlanmış liderlik tipleri ise şöyle...

Kurallara uyum ödül içeren ödül ve cezaya dayalı liderlik **"Nomothetic"**,

Bireysel çaba ve gereklere bağlı liderlik **"Idiographic"**,

Ve bürokrasi ile bireylerin gereksinimlerine dönük liderlik **"Transactional"**.

Örgütsel lider (nomothetic) bürokratik yönelimli, bireysel lider (idiographic) kişilik yönelimli, durumsal lider (transactional) durum yönelimli olmaktadır.

En uygun model durumsal liderlik olarak tanımlanıyor...

Max Weber, **"Bürokrasi ve Otorite"** adlı kitabında 3 otorite tipi saymıştı: **"Geleneksel Otorite"** (hanedanlıklar, krallıklar), **"Karizmatik Otorite"** (akıl ve kudret sahibi kişi) ve **"Yasal ve Ussal Otorite"** (yasal ve halkın rızasına dayanan modern dönemin şekli). Weber,

“Toplumların kültürel boşluğa düştüğü zamanlarda toplumsal kuramları değişen kültürel değerlere uydurmayı başaran kişi karizmatik liderdir.” diyordu.

Karizma, Emre Kongar’a göre **“Türkiye’de sorgulanmaz, erişilmez, büyüleyici, sürükleyici etki”** anlamında kullanılmaktadır (Cumhuriyet, 24 Mayıs 2010).

Sosyolojide çeşitli grup sınıflandırmaları yapılmıştır fakat en yaygın ve temel olanı Charles Cooley tarafından literatüre sokulan **“Birincil Grup”** ve **“İkincil Grup”** ayrımıdır. Birincil gruplar yakın ve yüzyüze ilişkilerin varolduğu gruptur. Orada bizlik ve dayanışma duygusu sözkonusudur. İkincil grup ise resmi ve kurumsal (birincil grupların içinde geliştiği) gruptur. İkincil gruplar resmi (formal) gruplar olarak da tanımlanmakta... Ortak amaçları olmayan, rastlantı sonucu oluşmuş, birbiriyle yakınlığı bulunmayan ve sürekliliği olmayan insan toplulukları ise **“Kalabalık”** tanımlanır.

Örnek mi? Sahildeki insanlar, marketteki müşteriler veya bir konserin izleyicileri... Ancak **“Toplumsal Gruplar”**, belli bir amaç için en az 2 kişiden oluşmuş aralarında ilişki (etkileşim) olan ve sürekliliği olan insan topluluğudur. Örneğin, siyasi partiler, dernekler, sendika, aile ve okul grubu böyle... .

Bir kurum ise **“Örüntüler”** (birim) toplamıdır. İngiltere ve bağlı ülkelerde (Birleşik Krallık) özerk nitelikli yarı kamusal kuruluşlar (quango), hem kamu hem de hükümet dışı (STK) özellikler taşır. Melez (hibrid) organizasyonlardır... Özerk olmasına rağmen uygulamada atama ve finansman merkezi idarenin etkisi altındadır. Devlet tarafından parasal yönden desteklenirler.

İngiltere’de 1980-90 arası birçok alan (su gibi) özelleştirilmişti. 1988’den itibaren sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlerle genişletilmiştir. **“Quango”**ların sayısının artması kamuoyu tarafından kuşkuyla karşılanmaktadır...

“Ey hürriyet, senin adına ne cinayetler işleniyor!”
(Madame Roland)

Bizim ilk ademi merkezîyetçilerimiz **“Prens Sabahattin”** Osmanlı hanedanından (paşaoğlu) federalizm taraftarıydı. Edebiyatta ise **“Yeni Turan”**daki ütöpik görüşleriyle de **“Halide Edip Adivar”** (Türkiye’de Şark Garp ve Amerikan Tesirleri). Adivar aynı zamanda bir Amerikan mandacılığı önermişti. Kemalist devrimden sonra ABD’ye de yerleşti.

H.Edip kitabına, **“Tüm vakalar bir araya gelse bile Fransız Devrimi’nin yerini tutamaz; Fransız Devrimi dünyada şimdiye kadar gerçekleşmiş en şaşırtıcı hadisedir.”** diyen, Fransız devrimini eleştiren muhafazakâr ve liberal İngiliz devlet adamı Edmund Burke’nin şu sözleriyle girer: **“Cemiyet hakiki bir kontrattır. Fakat devlet, herhangi bir anlaşmaya bağlı bir şirket telakki edilemez. Geçici bir alaka ile başlanıp, ortakların arzuları ile feshedilmez. Bu, bütün ilimlerde ortaklık, bütün sanatlarda ortaklık, bütün fazilet ve tekâmülde ortaklıktır. Böyle bir ortaklık, nesiller boyunca elde edilemeyeceği için, sadece yaşayanlar arasında hüküm süren bir ortaklık olamaz. Bu, yaşayanlar ile ölmüşler ve istikbalde doğacaklar arasında tesis edilebilen bir ortaklıktır.”**

John Stuart Mill ise, **“Kendi yaşama planını seçmeyi dünyaya ya da kendi çevresinde bulunanlara bırakan kimsenin, maymun gibi öykünme yetisinden başka hiçbir yetiğe ihtiyacı yoktur. Kendi planını kendi seçen kimse ise bütün yetilerini kullanır.”** demektedir (Özgürlük Üzerine, Oda Yayınları, 1. Baskı, s. 82). **“Egemen ve merkezi her devlet potansiyel olarak saldırgan ve diktatördür.”** Simone Weil’in faşizmin egemen olduğu İkinci Dünya Savaşı yıllarında söylediği bir sözdü.

Postmodernist düşünürler Gilles Deleuze ile Felix Guattari birlikte yönetim alanına ilginç bir siyaset felsefesi yaklaşımı getirdi. Kapitalizmi bunalımlar sistemi olarak tanımlıyorlar devlet yerine **“Deterritorialization”** (Yersiz Yurtsuzluk) kavramını öne sürüyorlardı. Yersiz yurtsuzluk merkeziz ve gövdesiz, yatay yayılan, iktidardan sakınan düşünce yöntemidir. Göçebelerin yaşam ve örgütlenme biçimi, hristiyanlık ve batıya karşı yıkıcılık imgelemi olarak ele alınıyordu. Kapitalizmin ayakta kalışının nedenini çelişiklere (dışlama) bağlıyordu.

1944’te ABD’li tarihçi **“Richard Hafstad”** popülerleştirdiği sosyal darwinistlerin ileri sürdüğü düşünceye göre vahşi ırklar medeni ırklar tarafından yok edilecekti. Herbert Spencer, **“Sentetik Felsefe Sistemi”**nde toplumların da canlı bir organizma gibi işlediğini öner sürüyordu. Spencer, sanayileşme, işbirliği ve rekabete uyum sağlayan bireyin yüksek düzeye ulaşacağını savunuyordu. Özel mülkiyet ve piyasa ekonomisini savunarak **“Devlete Karşı Birey”**de evrimin görünmez el gibi özel çıkarı genel faydaya dönüştürdüğünü iddia ediyordu.

Faşizmi, ırkçılık, sömürgecilik ve nazizmi körükleyen bu anlayışı İngiliz liberal siyasetçi **“Richard Cobden”** de savundu. Bir tekstil sanayicisi olan Cobden 1846’da halka ucuz tahıl sağlayan **“Corn Yasası”**nı kaldırttı. Sanayi işçisi artmıştı. Herkese iş vaat ediyordu. Almanya’da Ferdinand Lassalle ve Bismark uzlaşmasıyla eşit hak ve ücretler tunç yasasıyla işçi sınıfının hareketleri sınırlanmıştı...

Faşizm insanlar üzerinde vahim ve derin etkiler bırakır...

“Proto Faşizm”, faşizmin temelini oluşturan daha sonra gelen faşist ideolojileri etkilemiş modern faşizme öncülük etmiş Roma ve eski Avrupa rejimlerinin (Almanya, İtalya, İspanya) hukuk ve yönetim şekillerini ifade ediyor...

Diktatör terimi Antik Roma’da senato tarafından acil durumlarda yönetime atanan ve olağan üstü yetkiler verilen **“Magistratus”** (Halkın Efendisi) ünvanından gelmektedir. Eski Roma’da magistralar, siyasi ve askerî otoriteyi elinde bulundurur, yılda bir defa seçilir ve bir yıl süreyle görev yaparlardı. Promagistralar ise eyaletlerde 1 yıl için görev yapan valilerdi.

“Imperium” (buyurma) yetkisi olan üst düzey magistraların güvenliğini **“Lictor”** denilen muhafızlar üstlenirdi. Lictorlar ellerinde yetki ve güç sözünü sembolize eden daha sonra İtalyan Faşizminin de simgesi haline gelen **“Fasces”** denen baltaları taşırlardı.

Faşizm sözcüğünün kökeni Roma İmparatorlarının otoritesinin sembolü fasces adlı baltadan gelmiş ya Latince fasces, demet anlamına gelen **“Fascis”** kelimesinden türetilmiş...

İmperium, yetkisine sahip kişi, “**Magistra**” ya da “**Promagistra**” olarak kendisine tanınan yasal hakları yerine getirme konusunda mutlak bir otoriteye sahipti. Roma Cumhuriyeti'ne özgü bir siyasi kurum olan bu makam normal magistraların yetkisinin üzerinde olağandışı görevler üstlenen olağandışı bir magistralıktı.

Julius Sezar (MÖ 100-44), yetkilerini kullanarak ilk “**Autogolpe**” (Sivil Darbe) ile Roma Senatosu’nu kaldırıp kendini imparator ilan eden kişi oldu.

Cumhuriyet bürokrasisini merkezileştirmiş, kendini hayat boyu diktatör ilan edince bir grup senatörce suikastle öldürülmüştür. Jul Sezar ölümünden sonra da Roma tanrılarında birisi ilan edilmiştir.

Lucius Cornelius Sulla Felix (MÖ 138-78), senatoların yetkilerini arttıran ve bu yönde kanunlar çıkartan bir diktatördü. Felix döneminde güçlenen aristokratik kliklerden Optimates, senatonun yetkisini arttırıp pleplerinkini kısmayı amaçlamıştı. Çünkü tribünün, yani güçlü generallerin yönetime egemen olmalarını istemiyorlardı. Buna karşılık Populares kliği, pleblerle halk meclislerinin gücünü arttırmak istedi. Onlar da Sezar döneminde güçlenmişlerdi.

İspanyolca bir terim olan Autogolpe, günümüzde Latin Amerika’da görülen sivil darbeleri ifade eder. Örneğin Peru’da Alberto Fujimori devlet başkanı iken parlamentoyu lağvederek iktidarı kendi bünyesinde toplamıştır. Kendi kendine darbe sonucunda anayasa ve bağımsız mahkemeler de rafa kalkar.

Sivil darbelerin diktaya dönüşmeleri muhtemeldir. Bir sivil darbenin ortadan kalkması askeri darbeye göre daha zordur. Askeri darbelerden sivil hayata dönüş muhtemelken sivil darbeciler menfaat ve destekçi grupları geliştirmeye eğilimlidir...

İkinci dünya savaşı yıllarında siyasi iktidarı tek elde toplayan gri rejimler, demokrasi ile totaliterlik karışımı ara rejimler yani “**Otoriterizm**” de egemen olmuştu. 1970’lerde ABD, yönetime ilişkin tanımlama yaptı ve ülkeleri “**Totaliter Ülkeler**” ve “**Otoriter Ülkeler**” olarak ikiye ayırdı. Totaliter ülke Amerikalılara göre SSCB idi. Totaliter, bütüncül yani her alanda yetkili yönetimleri tanımlarken otoriter ülkeler bazı Batı yanlısı ülkeler gösteriliyordu. Otoriter ülkeler ise buyurgan, yönetimi sınırsız yetkili, siyaset ve basın üzerinde baskıcı olan ülkeleri ifade ediyordu...

**Karanlıkta kar yağıyor,
Sen Madrid kapısındasın.
Karşında en güzel şeylerimizi
Ümidi, hasreti, hürriyeti
Ve çocukları öldüren bir ordu.**
(Nazım Hikmet)

Hayvan Çiftliği’nde (1945) dünyanın tüm liderlerini 2.Dünya Savaşı yüzünden eleştirir “**George Orwell**”. 2. Dünya Savaşı yıllarında yayınlanan “**1984**” adlı antiütopik (distopik) romanında Yevgeniy İvanoviç Zamyatin’in “**Biz**” (1920) ve Zamyatin’den esinlenen “**Aldous**

Huxley'in hedonizmin de eleştirisini yapan **“Cesur Yeni Dünya”** (1931) romanlarından da etkilenererek otoriter toplumlara gönderme yapar. İspanya iç savaşına da katılan Orwell bu romanı Franko'nun İspanya'sından esinlenerek yazmıştır.

Her üç roman sosyal bilim kurgu kabul edilir.

Romanda hayali bir partinin şu 3 temel sloganı vardır:

Savaş Barıştır,
Özgürlük Köleliktir,
Bilgisizlik Kuvvettir.

Sevgi bakanlığı işkenceden, bolluk bakanlığı fakirliği sürdürmekten, barış bakanlığı da savaştan sorumludur. 1984 romanında sözü geçen **“Big Brother”** (Hepimizin Abisi ya da Büyük Abi) terimi oligarşinin otokrat yönetimini korumak için kendine uygun gördüğü sanal kişiyi temsil eder ve merkezi otoriteyi simgelemektedir. **“Big Brother is Watching You”** bireyin merkezi otoritece sürekli gözlem altında tutulduğunu sistem dışına çıkanın cezalandırıldığını ifade ediyordu...

Herbert Marcuse, Walter Benjamin ve Theodor Adorno gibi düşünürler kapitalist topluma kültürel ve ekonomik boyutta eleştiriler getirmişti. Örneğin, Alman düşünür Theodor Adorno, Batı baskıcı ve yasakçı kapitalist toplumsal ilişkilerinin ve üretim ilişkilerinin (teknokrasi vs.) insan ilişkilerini de tahrip ettiğini savunuyordu.

“Teknokrasi” toplumsal ilişkiler ve devlet yönetimde sosyal ihtiyaçların karşılanması yerine teknik olanakların geliştirilmesini öncelik alan bir yönetim şekli.

Bugünkü yabancılaşma ve tekdüze yaşam normlarının başat sebebi budur. Georg Lukacs da yabancılaşma kavramından yola çıkarak kapitalist toplum ilişkilerinde belirleyiciliğin meta ilişkileri olduğunu ifade etmektedir. Bunu **“Reification”** (Şeyleşme) terimiyle açıklamıştı. Adorno, Lukacs ve Ernst Bloch yabancılaşma üstüne değerlendirmeler yapan, eleştirel toplum yanlısı düşünürler totaliter toplumsal yapılara karşı modernite toplumunun sürdürdüğünü savunmaktaydı...

“Güç ne kadar büyükse kötüye kullanılmasının tehlikesi de o kadar fazladır.”
(Edmund Burke)

Avusturyalı nörolog **“Sigmund Freud”** insanda doğuştan gelen iki eğilim var diyor. Bunlar, **“Libido”** (Cinsellik) ve **“Destrüdo** (Saldırganlık). Freud'un psikodinamik yaklaşımına göre libido içgüdüsel bir enerjidir. İsviçreli psikiyatr **“Carl Gustav Jung”**, bu enerjinin bireyin gelişim sürecinde ortaya çıkan moral destek olduğunu savunuyor. Destrüdo ise bireyde içgüdüsel olarak varolan zarar verme isteği, hatta kendini ve çevresini de öldürme içgüdüsü olarak tanımlanıyor...

“Hasrolmak” sözcüğünü, bir şeyin bütünü birine ayırmak, vermek anlamında da bilmekteyiz...

Aşırı yetki tanımak **“Omnipotans”** ve **“Egoizm”** gibi bencil ve merkezci üstünlük taşıyan baskıcı çıkışları, **“Hedonizm”** zevkçilik ya da **“California Sendromu”** diye de tanımlanan davranışları tetikleyebilmekte...

Sosyolog ve kültür kuramcısı **“Stuart Hall”**a göre iletişimin önemli ilkelerinden biri diyalektiktir. İletişimdeki süreç karşılıklılık esası taşımalıydı.

Bugün **“Diyalektik”** (tartışma) yöntemden çok **“Retorik”** (hitap ve ikna sanatı) geçerli sayılmakta.

Bunu iletişim sayıyorlar...

Diyalektik (akıl) karşısına **“Metafizik”** de (Duyu Ötesi) konuyor ve bilim yoluyla ulaşılamayan konulara sezgi yoluyla üretilen bilgiyle açıklık getirilmek isteniyor ya.

Peki geldiğini mi sanıyorlar? Sormadan edemiyor insan...

İletişim, bir **“Methüsenä”** (Ululama) ya da bir metafizik (dogma) konusu olmaz. Olamaz.

TV’de ya da başka kitle iletişim ortamlarında başkanlıkla ilgili bir çalıştaymış, münazaraymış, müzakere, mukaleme ya da panel her neyse karşıtların bir araya gelip tartıştıkları bir program adı duyduk mu?

Yok...

Bireyler nesnelere gibi kutsanmışlar adeta çünkü. Sorgulanmaz, toz kondurulmazlar. Buna da işte **“idealizasyon”** diyoruz...

“Georg Wilhelm Friedrich Hegel” diyalektik materyalizmin kurucusu idi. **“Diyalektik Materyalizm”**i tezler ve antitezlerle senteze varım yani yeni anlayışa ulaşma olarak özetleyelim.

Efendiyle köle ilişkisinde kölenin kurtuluşu ve özgürlüğü ancak toplumsal bilinçlenmesi (gerçek akıl düzeyine) ve kendi farkındalığına varmasıyla olur. K.Marx bu düşünceden yola çıkıp **“İşçi sınıfının kurtuluşu kendi eseri olacaktır.”** demişti...

“Sophokles” ünlü tragedyası **“Kral Oidipus”**ta şöyle sesleniyor: **“Güzel şey ikbale ermek, iktidarı elde tutmak, üstün bilgili olmak!”** (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları s. 12)

Tiran ya da tiranlık, zorla yasal güç elde eden, zorba, despot, kale sahibi hükümdar demek... Zaman zaman kurulan askeri ya da sivil dikta rejimleri... Onlar da tiraniye...

“Tiyatro dilinde cinayet ve fena insan rolleri yapan aktris demektir.” diyordu Reşat Nuri Güntekin de (Anadolu Notları I-II, İnkılab Kitabevi, s. 139)

Platon’a göre demokrasi yozlaşırsa Tirani’ye yol açıyordu. Anayasa’yı özgürlük ve bilgelik karması olarak görür. Şöyle demektedir Platon: **“Demokrasinin esas prensibi, halkın egemenliğidir. Ama milletin kendini yönetecekleri iyi seçebilmesi için, yetişkin ve iyi eğitim görmüş olması şarttır. Eğer bu sağlanamazsa demokrasi, otokrasiye geçebilir. Halk övülmeyi sever. Onun için, güzel sözlü demagoglar, kötü de olsalar, başa geçebilirler. Oy toplamasını bilen herkesin, devleti idare edebileceği zannedilir.”**

Eski Roma’lı düşünürlerden **“Polybius”**, **“Marcus Tullius Cicero”** ve **“Lucius Annaeus Seneca”** Roma siyasal düşüncesinin etkili düşünürlerindendi.

Polybius'un sınırlama dengeleme teorisinin Locke ve Montesquieu'nun kuvvetler ayırımına fikir kaynaklığı ettiği ABD Anayasası'nın hazırlanmasına da etkisi olduğu söylenmektedir. Polybius, "**Oklokrasi**"yi yozlaşan demokrasi olarak tanımlamıştır. Yani bilgisiz, yeteneksiz ve etik olmayan gücün yönetimi; çoğunluk diktası da denebilir...

"**Mobokrasi**" ise, bir çete ve zümre yönetimidir.

Herodot ve *Thucydides* ile birlikte önemli bir antik Yunan tarihçisi, ilk evrensel tarih yazarı olan Polybius (MÖ 203-120), Roma'nın dünya egemenliğini ele geçirdiği bir dönemde kuramsal yaklaşımla Romanın yönetim döngüsünü ele alarak Roma'nın egemenliğinin Roma standartlarından ve yapısından kaynaklandığını ortaya atmıştı.

Polybius'a göre Roma'daki karma anayasa en uygun örnekti. Konsül (monarşi), senato (aristokratik) ve halk meclisleri (demokratik) ilkelere karşılık gelerek fren mekanizması gibi birbirlerini denetlemişlerdi...

Hukuk ve felsefe eğitimi almış Ciceron da, Platon, Aristo ve stoacıların düşüncelerinden etkilenmişti. Eski Yunan ve Roma'yı hristiyanlara aktarmış Aziz Augustine üstünde etkisi olmuştu. İdeal devlet, kurumsal düzen, başarı ve erdem gibi konular üzerinde yazılan eserlerle; Devlet Üzerine, Yasalar Üzerine, Yükümlülükler Üzerine ile dikkat çeker...

Ciceron'a göre yasaların kaynağı akıldır. Statükocu ve aristokrasiden yanadır. Devlet adamlığı ve görevlerini aileden üstün görür. Ciceron'a göre devlet, "**Hukuksal bağlarla birleşmiş insanlar topluluğudur.**" "**Res Publica**" kamuya ait olan şey, "**Res Privata**" ise özel alana ait olan şeydi. İkisi karşı karşıyadır. Monarşinin özü, uyrukların sevgisi ve akıl, aristokrasinin özü bilgelik, demokrasinin özü ise özgürlüktü.

"**Yasalar Üzerine**"de şöyle diyor Cicero: "**Yasa ne insanların zihinlerinde tasarlayarak oluşturduğu ne de halkların kararı olan bir şeydir, aksine genel olarak evreni yönetme ve yasaklama bilgeliğiyle idare eden ebedi bir olgudur. 'Yasa' adına yaklaşması şöyle dursun, bazı çetelerin üzerinde anlaşarak aldığı, ziyadesiyle zararlı ve tehlikeli olan birçok kararı toplumlar bağlamında nasıl değerlendirmeli? Zira cahil ve tecrübesiz insanlar iyileştirici ilaçlar yerine zehirli ilaçlar yazıyorsa, onlara gerçek hekim reçetesi denemez, halk nezdinde de, halkın zararlı olduğu halde kabul ettiği her şeye yasa denemez O halde yasa adil olan ve olmayan şeyler arasındaki ayırım kendisidir.**" (Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları 1. Baskı, 2016, s.37- 39)

Ciceron'a göre demokrasi yozlaşırsa tiranlığa dönüşür ve çoğunluğun tiranlığı olur. İdeal devlet, kral ve senato'dan oluşmalıdır (monarşi ve aristokrasi). Bilgelik böyle devlette hüküm sürer. Roma yayılcılığını fethettiği yerlere barış ve refah getirdiğini akla uygun görüp destekler.

Ya hak eşitliği ya da eşitlik adaleti (İzonomi)!

Ciceron'a göre ideal lider, erdemli, adil, dürüst, bilgedir. İyi yönetici hatip olmalıdır.

Niccolò Machiavelli Ciceron'un kitaplarındaki öğütlere tepki olarak yazmıştır. Bir stoacı ve kynik olarak bilinen *Seneca da politikadan uzak durmak ve mülkiyet edinmemek gibi fikirleri ortaya atmıştır. Ahlak felsefesiyle kişinin düzenle uyum içinde olmasını, basit (yalın) bir yaşamı savunur. Seneca devleti kurmaya mülkiyet duygusunun yol açtığını belirtir. Devlet, eşitsizliğin, köleliğin ve mutsuzluğun sebebidir. Devlet öncesi toplumlarda da köleliğin olmadığını ifade eder.*

Seneca'ya göre, bilgelik ve ahlak tarafından yönetilen krallık en iyi devlet yönetimidir. Devlet, evrensel ve bölgesel devlet olarak ikiye ayrılır. İlki kamunun olan yani aklın yolunda giden büyük devlet, ikincisi ise insanların bir bölümünü içine alan devlet. İnsan evrensel devlete hizmet etmelidir...

Otuz Tiran Savaşı (Pelopones) Atinalılar ve Spartalılar arasında geçmekteydi. Savaş sonrasında (MÖ. 404'ten sonra) yönetime geçen Critas liderliğindeki Atina'daki Spartalı oligarklar aşırı muhafazakârdılar ve 1500 kişiyi öldürdüler.

1 yıl sonra da kendileri de ortadan kalktılar...

Zalimliğiyle ünlü başka bir tiran da **"Caligula"**.

Eski Roma imparatoru Gaius Julius Caesar Augustus Germanicus'un lakabıydı Caligula. Her türlü işkence yöntemi denemekten ve öldürmekten adeta haz duyan İmparator "Albert Camus"un yazdığı oyunda şöyle demektedir: **"Tuhaf şey! Öldürmediğim zaman yalnız hissediyorum kendimi. Yaşayanlar yetmiyor dünyamı doldurmaya, yetmiyor içimden şu sıkıntıyı koparıp atmaya. Uçsuz bucaksız bir boşluk görüyorum siz geçince karşıma, bakmaya tahammülüm yok. Ölüler sarsın etrafımı, onların arasında buluyorum ben huzuru. Sahici olan onlar. Bana benziyorlar. Yolumu gözlüyorlar, beni bekliyorlar. Nicesiyle konuştum, bağışlanmak için yalvardılar bana, dillerini koparttırdım."** (Caligula, Can yayınları, 2015, 1. Baskı, s. 129)

Romalı tarihçi Suetonius, Caligula'nın "Korktukları sürece bırakın benden nefret etsinler." dediğini aktarır.

Caligula'nun zalimlik kadar deliliği de öyle bir safhaya varmıştı ki "İncitatus" adını verdiği atını tanrı ilan eder onu altınla beslermiş...

"Siyasal örgütlenmenin yasak olduğu tüm halklarda sivil örgütlenme de nadiren görünür." (s. 553) diyen Tocqueville, **"Tek başına eyleme özgürlüğünden sonra insan için en doğal özgürlük, kendi çabalarını başkalarınıninkiyle birleştirme ve müşterek eyleme özgürlüğüdür."** diyordu (s. 204)

"Ortak görmek, ortak işitmek, ortak tiksirmek, ortak haz almak ve ortak iş görmek mümkün müdür?"

(Platon)

Antik çağın ütopyacılar dönemi (MÖ. 5-4.Yy) tıpkı 19.Yy'daki Aydınlanma ve Rönesans gibi felsefe, sanat, bilim, edebiyat ve siyasette bir sıçrama dönemi idi. Eski Yunan düşünürlerinin idealize ettikleri toplum yapısı, ütopyacı düşünürlerin esin kaynağı insanların

zengin, mutlu, huzur içinde ve kavgasız yaşadığı saadet dönemi diye adlandırılan “Altınçağ”a dönüştü.

POLİTİK SİSTEM VE SEÇİM (2)

Eski Roma'nın siyaset felsefesine Eski Yunan kadar spesifik bir katkısı olmadı. Eski Yunan'ın evrensel düşüncesini alarak aynen uygulamış yasama ve yönetim kurumlarını günümüze aktarmıştır. “**Ingenuus**” Roma hukukunda doğuştan özgür olma durumunu ifade eder. I. Justinianos'un emri ile başlayan ve bir kanunlaştırma hareketi olan çalışmalar sonucu o zamana kadar uygulanan Roma Hukuku “**Corpus Juris Civilis**” denilen külliyatı toplamıştı. Günümüzde Avrupa ülkelerinin hukuku temeli bu külliyata dayanmaktadır.

Şehir ya da site, “**Synoecism**” (topluluk ya da birliği) ve “**Prytaneium**”tan (meclis binası) oluşmaktaydı. Bunlar da bugünkü “**Müessesat-ı Medeniyye**”ye de (uygar kurumlara da) tebarüz etmiştir...

Eski Roma'nın merkezi “**Palatino Tepesi**”nde idi. “**Palace**” (Saray) sözcüğünün etimolojik kökeni buradan gelmektedir. Eski Yunan'da kentin yönetildiği meclis (senato) binalarına “**Bouleterion**” denirdi. “**Prytanis**” (başyargıç) ise Atina sitesi kent konseyine (senato) 15 hafta süreyle başkanlık ederdi...

Eski Roma'da ise “**Odeon**”lar bouleterion olarak da kullanılmıştı. “**Concilium**” (Konsül) ya da “**Curia**” erkekler topluluğu demek olan Latince “**Covia**” sözünden gelir. Kabile ve topluluk üyelerinin bir araya gelerek tartıştıkları yer anlamındadır. Senato sözcüğüyse Latince “**Senex**” sözünden gelip yaşlı erkek anlamındadır. “**Municipium**” Latince kasaba ya da kent demektir, onun çoğuluna “**Municipia**” denir. Günümüzde İngilizcede belediye anlamında kullanılan “**Municipality**” sözcüğü de işte buradan gelmektedir. “**Municeps**” yurttaş demektir...

Roma'nın yöneticileri halk tarafından seçilirken diğer kentlerin yöneticileri merkezden, Roma'dan atanmaktaydı. Soyluluklarına göre seçiliyorlardı. Curia bir anlamda yerel yönetimin gerçekleştiği yer anlamına gelir. Roma Forumu yapısı günümüzde kısmen de olsa tüm ihtişamıyla ayakta.

Municipium denen kent ya da kasaba niteliğine sahip her yerde senato ve yerel yöneticiler bulunurdu.

Antik Roma yerel yönetim meclisi “**Ordo decurionum**” 2 yargıçtan oluşan bir yürütme meclisiydi. Belediye, vergi, güvenlik gibi işler uhdesindeydi.

Sırayla kent yönetimi, 4.Yy dan başlayıp 7.Yy'dan sonra ortaçağda tamamen özerkliğini yitirerek başpiskoposluk merkezine dönüştü. Doğu'da merkezi devletler batıda ise 11.Yy'dan itibaren 15.Yy'a kadar komünler orta çıkmaya başladı. Ticaret geliştikçe “**Burg**” denen kaleler belirmeye başladı. Burglar krallar tarafından da desteklendi. Çünkü krallığın geliri onlar sayesinde arttı ve orta sınıflar da gelişti.

Kentin kuruluş simgesi kral ve feodal beyden alınan **“Charte”** idi. Charte, anayasal bildirge ya da nizamname, devletin veya yüksek otoritenin düzenlediği ayrıcalıkların belirtildiği özerklik izin ve yetki belgesiydi.

12.Yy’dan sonra kentler monarşik devletlere dönüşmeye başladı. Kentsel barış yani kentlere özgü ceza hukuku uygulaması da başladı...

Eski Yunan ve Roma’da (antikite) kentlerde meşru birlik, **“Auspicia”** (Yönetime Katılım) klan ve aşiretlere (curia) veya politik kabilesel birliklere (soy) gibi geleneksel ya da ritüelistik biçimlere (Tribü) dayanabilirdi. Çünkü kent bir sınıfın çıkarlarına göre şekilleniyor dönem dönem bu sınıfa hizmet eden mekanlar olarak şekilleniyordu.

Hukuken güçlü olmasına rağmen fiilin güçlü olanın dediğini yapan organlar (süper noter) hale de dönüşürler.

“Kentın meclis üyeleri ve öteki memurları, lordun görevlileri olarak atanmayıp şehir halkı tarafından seçildikleri durumlarda bile şehir halkının temsilcisi değillerdi. Bu memurlar için kentsel hukuk, lordun hukukuydu.” diyordu Max Weber. (Şehir Modern Kentin Oluşumu, Yarın Yayınları, 2015, 11. Baskı, s. 124)

Sanayileşme ve küreselleşme kentin yapısını da değiştirirken para, mal ve bilgi akışına yön veren büyük kentler olmuştur. New York, Tokyo ve Londra gibi. John Friedmann ve Goetz Wolff bu kentlere dünya kenti adını verdiler...

Eski Roma toplum yapısı, patriciler (soylular), praetorianlar (erken dönem orta sınıf) ve plepler (Roma halkı) diye genel iki sınıfa ayrılmıştır. Yani yöneten ve yönetilenler.

Eski Roma devletinin en tepesinde halk meclisi tarafından 1 yıllık görev için seçilen ve devleti birlikte yöneten iki yönetici (konsül) bulunuyordu. Bu unvan Fransız Devrimi sırasında 1792-95 arasında Fransa’yı yöneten **“Ulusal Konvansiyon”** (Ulusal Meclis) ardından kurulan **“Direktuar”** (Direktörler) yönetiminin darbeyle dağıtılmasından sonra Napoleon’un başına geçtiği hükümet için de kullanılmıştır.

5 kişi ile başlayan direktuar idaresinde toplam 13 kişi görev yaptı. Meclis ise Yaşlılar ve 500’ler olmak üzere iki kısımdı. **“500’ler”** yasama meclisiydi.

“Napoleon Bonaparte” 1799’da bir darbe yaparak direktuar yönetimini dağıttı ve kendisini de kurulan Konsül idaresinin başına 1.Konsül atadı.

Konsül, ülkeyi beraber yöneten 3 devlet başkanından biriydi. İktidar ve mülkiyet temelli temsilden yana bir burjuva siyasetçi ve bir din adamı da olan eski direktuar üyesi **“Emmanuel-Joseph Sieyes”**in hazırladığı darbe anayasası ile Napoleon Bonaparte, Emmanuel-Joseph Sieyes ve **“Pierre-Roger Ducos”** konsül oldular. Anayasayı değiştiren Napoleon kendini en üst konsül ilan etti.

Napoleon daha sonra 2 konsülü değiştirdi. Cumhuriyet görüntüsüyle bir diktatörlük rejimi oluşturdu.

Şubat 1800’de halka Napoleon’un ömür boyu konsül olmasını onaylayan bir referandum düzenlendi. Napoleon ömür boyu konsül oldu.

1802’de cumhuriyet ilan edildi. Napoleon bu defa devlet başkanı seçildi. 1804’te yine halk oylamasıyla imparator seçti. Ancak akrabalarını tahta geçirmesi, milliyetçi akımlar, içteki karışıklıklarla savaşlar yenilgileri, işsizlik, vergiler vs. sonunu hazırladı. Sürgünde öldü.

Alexis de Tocqueville'nin **"Demokrasi bir toplumun özelliği olduğunda, hangi koşullarda yönetimin de niteliği olur ve diktatörlüğe götürmez."** sorusuna yanıt aradığı ABD gezisine ilişkin gözlem ve düşüncelerini ifade ettiği bir kitaptı **"Amerika'da Demokrasi"**. Bu kitapta şöyle der, **"Tüm zamanlarda tehlikeli olan despotizm bilhassa demokratik yüzyıllarda korkulacak bir şeydir."** (s. 540) **"Hükümetler alışıldığı üzere iktidarsızlıktan veya tiranlıktan dolayı yok olurlar. Birinci durumda, hükümetler iktidarı kaybederler; diğerinde ise iktidar hükümetten zorla alınır."** (Alexis de Tocqueville, Amerika'da Demokrasi, 1. Baskı, 2016, İletişim Yayınları, s. 269)

Aristokrasi ve monarşiyi reddeden Tocqueville kendini yeni tür liberal olarak tanımlıyor ve demokrasinin içinde doğduğu ve sürdüğü özgül koşulları yerinde incelemek istiyordu. Bu sistemde ortaya çıkabilecek eski tiranlıklardan farklı ılımlı despotizm tehlikesine de işaret eder.

Bu düşünür üzerine son elli yıldır çeşitli incelemeler yapılmış. Liberaller ve bazı sol çevreleri de etkilemiş Tocqueville...

Bu ilgi demokratik devrim sonrası ortaya sürdüğü demokrasi düşüncesi ve özgürlük çağrısında bulunmasından dolayı: **"Aslında ben özgürlüğü tüm çağlarda sevebilirdim, ama içinde bulunduğumuz çağlarda ona hayran olmaya meylediyordum."** diyor. (Amerika'da Demokrasi, İletişim Yayınları, 2016, 1. Baskı, s. 754)

Alexis de Tocqueville, **"De la démocratie en Amérique"** (Amerika'da Demokrasi) kitabını 1848 devrimlerinin öncesinde Temmuz Monarşisinden sonra yazdı. Yani kitap burjuva kral ve liberal büyük burjuvazi destekli (mali sermaye) ılımlı bir liberal olan Louis Philippe döneminde (1835-1840) kaleme alınmış.

Fransa İmparatorlarından Louis Philippe monarşisi (1830-1848) parlamento yönetimini de yani meclis hükümetini de desteklemişti. Ancak aşırı demokrasiye karşıydı ve işçi ve orta sınıfların ayaklanması sonucu büyük burjuva destekli yıkılmıştır...

Demokratik cumhuriyetin sürdürülmesine katkıda bulunmuş üç ögeyi federal yapı, kentsel kurumlar ve yargı kuvveti olarak gösteriyordu...

Bu kitabın gayesi de Birleşik Devletlerde uygulanan yasaları anlatmaktır: **"Birleşik Devletler'de yürütme kuvveti kendisi adına eylemde bulunduğu egemenlik gibi sınırlandırılmıştır ve müstesnadır; Fransa'da ise her yere yayılmıştır. Amerikalıların federal bir hükümeti vardır; bizim ise ulusal bir hükümetimiz. Birleşik Devletler'de egemenlik birlik ve eyaletler arasında bölünmüştür, oysa bizde tektir ve sıkıca bağlanmıştır; buradan Birleşik Devletler'in başkanı ile Fransa'daki kral arasında gördüğüm ilk ve en büyük fark ortaya çıkar."** (s.139)

"Amerikalıların komşuları yoktur, sonuç olarak burada ne büyük savaşlar, ne finansal krizler, ne yıkımlar, ne de korkulacak işgaller sözkonusudur. Yüksek vergilere, kalabalık bir orduya ve önemli generallere ihtiyaçları yoktur. Amerikalıların, tüm cumhuriyetler için en korkunç musibet olan askeri görkemden korkacak bir şeyleri yoktur." (s. 286)

Adil Zozani, ABD’de günümüzün toplumsal modellerinden biri diye nitelediği başkanlığın aydınlanma çağı fikirlerinin izlerini taşıdığını aktarıyor: Bunları yönetime etkin katılım ve yetkileri sınırlı devletçilik şeklinde sıralıyor.

Zozani **“Model Ülke: Sistem tartışmasında Başkanlık”** adını verdiği kitapta, ABD’deki sistemle ilgili **“Amerikalılar Avrupa’daki gibi toprağa bağlı aristokrasiyi istememişler. Doğal olarak oradaki gibi kral-devletler de yok hanedanlıklar olmayacaktır.”** diyor...

“Carl Friedrich”in **“Sınırlı Devlet”** kitabından alıntıladığı çoğunlukçu demokrasi uygulaması eleştirisini ABD’de despotluk oluşumuna karşı önlemin, katı bir güçler ayrımı yoluyla çözümlendiğini aktarır: **“Çoklukla İngiliz, Avrupalı kolonilerin Amerika’ya ayak bastıkları 15.Yy’ın son döneminde karşılaştıkları sonsuz genişlikte işlenmemiş bir kara parçasıydı. Alman coğrafyacı Waldseemuller yazdığı bir makalede adanın adına ‘Amerika’ dedi. Liberal düşünce akımının ilk şekillendiği bu topraklarda eşit yurttaşlık kavramının yanına fırsat eşitliği kavramı da ilave ettiler.”** (Öteki Yayınevi, 1. Baskı, 2016, s.142)

“Amerika’da bulunduğum süre boyunca fırsat eşitliği kadar dikkatimi çeken olgu olmadı.” demişti Tocqueville.

Günümüzde ABD şirketlerinin çıkarlar için kullandığı güç ve baskı **“Dolar diplomasisi”** olarak niteleniyor. Yüzyıl başlarında ortaya çıkan **“Soyguncu Baronlar”** ve **“Zenginler Kulübü”** uluslar arası para akımı ve ticarete etkili ülkeler uluslar arası ekonomik sosyal çarpıklığın da asıl nedeni olarak görünmekte.

Jack London, Amerikan halkına ithafen şöyle seslenmişti: **“Kapitalist hükümetler nasıl hızla yıkılıyorlar da yerlerinde yine o kadar hızla halk cumhuriyetleri kuruluyordu. ‘Birleşik Devletler nerede kaldı?’ ‘Uyanın ey Amerikan ihtilalcileri!’ ‘Amerikaya ne oldu?’ Öteki memleketlerdeki muzaffer arkadaşlarımızdan bize uçan haberler işte bu biçimdeydi. Ama biz bir türlü başımızı doğrultamıyorduk, oligarşi önümüze dikilerek yolumuzu kapatıyordu. Kocaman bir canavar gibi başımızda bekliyordu.”** (Demir Ökçe, Everest Basım Yayın, 2.Basım, 2003, s 158).

Ian Buruma ve Avishai Margalit **“Occidentalism”** (Garbiyatçılık) adlı kitapta belli başlı batılılaşma karşıtı hareketlerin tarih ve nedenlerine ışık tutarken, 19.Yy ekonomik liberalizminin yarattığı **“Amerikanizm”** ve **“Makine Uygarlığı”**nın birçok açıdan bu eleştirilerin odak noktasında olduğunu işaret ettiğini belirtmektedir... Gelelim Rusya’ya...

Geniş coğrafyası, etnik ve kültürel çeşitliliğine bağlı oluşan idari bölünmeyle Rusya Federasyonu farklı toplumsal ve tarihsel yapılar ortaya çıkarmıştır.

“Sovnarkom” 15 kişilik konsey hükümeti 1946’ya kadar SSCB’yi yönetmişti. Federal Meclis, üst yasama organı olarak eyalet, özerk bölge ve cumhuriyetlerden seçilen 180 üyeden oluşuyordu. Duma Çarlık Rusya’sında 1905-1917 arası, bu tarihten sonra da bugünkü gibi bir alt yasama meclisi olarak 450 üyesiyle 1993’e, Rusya Federasyonu Duması olana kadar varlığını sürdürdü.

Çarın atadığı valiler (gubernatör) illeri (nüfusu 300-400 bin) **“Guberniya”**ları yönetirdi. Esasen Rusya topraklarının 1/3’ü Çar ve 2/3’ü derebeyleri (boyar) arasında paylaşılmıştır.

Feodal beylerin emrindeki bölgeler **“Zemçina”** olarak adlandırılıyordu. 1864-1917 taşra meclisleri ise **“Zemstvo”** olarak anılmaktaydı. Yerel özyönetim 18.Yy’da soylularca dayatılmıştır.

1850’lerde daha sonra Nietzsche’de de görülen **“Nihilizm”** Turgenyev öncülüğünde Rusya’da etkili olmaya başlamıştı. Din, töre ve her türlü kuralın insanı köleleştiren düşünce sayan Martin Heidegger’e göre nihilizm batı düşüncesinin temel öğelerinden biridir. Romanlarıyla köleliği, zulüm ve baskıyı eleştiren **“İvan Turgenyev”** **“Babalar ve Oğullar”** da **“Nihilist, hiçbir kuvvet önünde eğilmeyen, hiçbir inanca bağlanmayan kimsedir.”** diyordu... Rusya’da otokratik yönetime karşı devrim düşüncesinin bir öncüsü de **“Aleksandr Radişçev”** sayılmaktadır. Rus edebiyatında kitabı yasaklanıp sürgüne gönderilen ilk yazar olan Radişçev ayaklanmayı halkın yazgısını değiştirmek için şart görüyor, yukarıdakilere ve liberal reformlara umut bağlamanın köylülerin yaşamını değiştirmeyeceğini savunuyordu. Mutlakiyetçiliği de eleştiriyordu.

Sürgün yerine giderken yazdığı bir şiirde şöyle diyordu Radişçev:

“Sor, neyim ve nereye gidiyorum?

Eskiden neysem oyum ve sonsuza dek öyle kalacağım:

Ne bir hayvan, ne bir kütük, ne de bir köleyim; ben bir insanım!”

Lenin 1917’deki Köylü Kongresi’nde **“Rusya’daki toprak mülkiyeti rejimi korkunç bir sömürü düzeni yaratmıştır.”** demişti. Köylüler ortakçı olarak imparatorluk topraklarında (obsçina) kira ile vergi ödemek karşılığında karın tokluğuna çalıştırılıyorlardı. Narodnikler devrim düşüncesinin yayılmasında etkili olmuşlardı. Narodniklerin esin kahramanı Kazak ayaklanma önderi **“Yemelyan Pugaçov”**dur. Otokrasinin yıkılmasını ve toprağın köylüye verilmesi gerektiğini ileri sürüyorlardı. Bu devrimci hareket, köylülerin sosyalizmin temelini oluşturacağını da savunuyordu. Temsilcileri ise Aleksandr Ivanoviç Herzen, Piyotr Lavroviç Lavrov ile Nikolay Gavriloviç Çernişevski idi. Bunlardan biri ve kurucusu sayılan **“Aleksandr Çernişevski”** hakkında Karl Marx, **“Rus eleştirisinin büyük bilgini. Çağımızın tüm economicileri içinde tek özgün kafaya sahip olanı Çernişevski’dir; ötekileri sıradan derleyicilerden başka bir şey değildir.”** derken Lenin ise hakkında, **“Onun etkisiyle, yüzlerce genç, devrimci oldu... Örneğin kardeşimi büyüledi; büyüüne ben de kapıldım. İçimde çok derin bir iz bıraktı.”** demişti. Karl Marx’a göre burjuva iktisadının iflasını ortaya koyan büyük bir eleştirmen, Lenin’e göreyse sınıf mücadelesinin ruhunu yansıtan militan bir demokratı Çernişevski.

SSCB’nin kurulmasıyla birlikte eski imtiyazlıların ve devrim muhaliflerinin hiçbir ayrıcalıkları kalmamıştı. 1929’da kulak (zengin köylülük) tasfiye edilerek kolhozlara katıldı ve küçük üreticilik teşvik edildi...

“Rusya Federasyonu Federal Meclisi” çift meclisli bir ulusal yasama organıdır. SSCB’deki **“Yüksek Sovyet ve Halk Temsilcileri Meclisi”**nin yerini almıştır. Devlet protokolü, Devlet Başkanı, Başbakan ve Federasyon Konseyi Başkanı’ndan oluşmaktadır.

Milletvekillerinden oluşan **“Devlet Duması”** alt meclisi, delegelerden oluşan **“Federasyon Konseyi”** üst meclisi oluşturur.

Yarı başkanlık sistemiyle yönetilen Rusya Federasyonu'nda Duma 450 sandalye ile temsil edilir. Dumanın bazı görevleri, başbakanın atanmasını onamak, Sayıştay başkanını ve üyelerinin yarısını atamak, 2/3 çoğunlukla Başkana ihanet suçlamasında bulunmak ve hükümete güven oylamasına karar vermek şeklinde sayılabilir. Ayrıca Dumanın ana birimleri çeşitli konularda işlevleri olan 30'a yakın komiteden oluşmaktadır.

Rusya'da toplam oyun yüzde 5'inden fazlasını alan partiler meclise milletvekili sokabilmektedir. 2016'daki sandalye (milletvekili) dağılımında, "**Vladimir Vladimiroviç Putin**"in "**Birleşik Rusya Partisi**" (merkeziyetçi) 343 milletvekilliği kazanmıştı. İkinci büyük parti ise "**Gennady Andreyevich Zyuganov**"un liderliğini yaptığı "**Komünist Parti**" 42 milletveli ile temsil edilir. Yahudi asıllı "**Vladimir Jirinovski**"nin aşırı sağcı milliyetçi muhafazakâr "**Liberal Demokrat Partisi**"nin sandalye sayısı 39'dur. Diğer sol parti merkez solu temsilen "**Sergey Mironov**"un Doğru Rusya Partisi'nin milletvekili sayısı ise 23'tür. Komünistler, "**Doğru Rusya Partisi**" ile "**Rodina Partisi**"nin sosyalist oyları bölmek amacıyla kurulduğunu savunmaktadır.

Bu 83 federe yapı 2'şer delegeyle olmak üzere Rusya parlamentosunun üst kanadı olan Federasyon Meclisi'nde (Federasyon Konseyi) toplam 170 konsey üye ile temsil edilir.

Rusya Federasyonu'nda 21 cumhuriyet, 46 oblast, 9 kray (yöre) 1 özerk bölge, 4 özerk birim ve 2 federal şehir yer alır. Cumhuriyetler otonom bölge (özerk) kabul edilirler. Anayasası, başkanı ve meclisi bulunur. Her biri etnik bir kökenin anavatanı kabul edilir. Bununla beraber federal hükümetçe temsil edilip diğer federasyonlarda da olduğu gibi federal kanunlara tabidir. Örneğin, Çeçenya, Tataristan Dağıstan gibi.

Oblast yani özerk bölge, SSCB'de de özerk cumhuriyetten sonra gelirdi. Rusya 83 federe birime (subyekt) bölünmüş ve 46 tanesi "**Oblast**"tır. Örneğin Moskova bir oblasttır. Oblast valilerini Rusya Federasyon Hükümeti atar ancak yerel meclis üyelerini yöre halkı seçerler. Oblasttaki en büyük şehir merkez sayılır.

Kraylar da (yöre) oblast gibidir. "**Krai**" adı tarihidir, zamanında öncü bölge sayıldıklarından bu isimle adlandırılmışlardır.

Rusya'da 1 tane özerk yahudi bölgesi vardır. "**Jewish**" 1928'de Stalin'in SSCB'de her etnik gruba bir özerk oblast verme projesiyle kuruldu. Amaç etnik kimliğe millet statüsü kazandırmaktı. Ancak 2. Dünya Savaşı ve 1929 Ekonomik Buhranı ile gelen Yahudi (yidiş dilinden) sığınmacılar SSCB'nin dağılmasıyla yeniden Almanya ve İsrail'e göç ettiler. Yahudi nüfusu yüzde 2'ye düştü.

Rusya'da 2 birim ise "**Federal şehir**" statüsündedir: Moskova 36 belediyesel rayon ve 36 şehirsal okrug, Sankt-Peterburg (St. Petersburg) ise 18 rayondan (ilçe) oluşmaktadır. Okrug, idari bölgelerdir. Moskova'da üst kademe, Sankt-Peterburg'da alt kademe idari yapılanmayı ifade eder. 7 ve 5 milyonluk nüfuslarıyla büyük şehirlerdir.

Fransa'da yönetim bölgeleri "**Arrondissement**" (ilçe) olarak adlandırılır. İlk kez 1795 yılında uygulamaya konan bu sistem ihtiyaçlar ve sosyal kültürel yapıya göre şekillendirilmiş. Paris 12 arrondissement'e bölünmüştü. III. Napoleon'un "**Büyük Paris**" projesi kapsamında "**Georges-Eugène Haussmann**"ın Paris'i yeniden planlaması kapsamında 1859'da arrondissement'lerin sayısı 20'ye çıkarılmıştı.

Japonya'daki toplam 47 adet 1.düzen idari bölümlerden her birisi "**Profektör**" olarak adlandırılır. 1868'de kurulmuşlardır. Doğrudan tek dereceli seçimle halk tarafından seçilen bir vali tarafından yönetilirler.

Tek meclisli (gkai) tarafından çıkarılan yönetmelik ve bütçelerle yönetilir. Her profektör kenti ilçe, kasaba ve köylere ayrılır. Bazı profektörler de uzak bölgeler alt profektörlere ayrılır (yönetimi kolaylaştırmak için). Örneğin Japonya'nın en kalabalık profektörlüğü olan Tokyo'ya (12 milyon) bağlı ilçe sayısı 1, belediye sayısı 39 adettir. 9 milyon nüfuslu Osaka'da ise 5 ilçe 43 belediye bulunur. Bölgeler ise idari ayrımlara tabi tutulmuştur.

Japonya'da yasal idari statüye sahip şehirler "**Belirlenmiş Şehir**" olarak adlandırılır. 1 Nisan 2012'deki hükümet kararname ile belirlenmiş, Yerel Özerklik Kanunu'na göre nüfusu en az 500 bin olan bu şehirlerin toplam sayısı 20'dir. Kamusal eğitim, sosyal refah, sağlık, iş izinleri ve kentsel planlama gibi profektörlük görevlerini gerçekleştirir.

Semt (Ku) denen alt birimlere ayrılan kentlerde kamu görevleri yerine getirilir. Tokyo'da 23, Japonya'da 171 tanedir.

"Adalet olmayınca devlet büyük bir çeteden başka nedir ki?"

(Aurelius Augustinius)

Kleptokrasi, bir çalma rejimi olarak adlandırılır. Kleptokrat, hırsız yönetim demektir. Devlet işlerine rüşvet, çıkar ve kişisel ilişkiler egemen olur. Zeynep Oral, Kleptokrasi için "**Halkın kendi hırsızını kendi oylarıyla seçmesidir.**" demişti (Cumhuriyet, 6 Mart 2014) Elde edememe sonundaki huzursuzluk ihtiras, haris aşırı derecede para hırsı (mammonizm) obsesif takıntılı durumlara sebep olmaktadır.

Ahmet Hamdi Tanpınar, hürriyetsizliğin fakirlikten beter olduğunu belirtirken asıl korkunç ve tahammülsüz olanın hürriyetsizlik olduğunu ifade eder ve "**Saatleri Ayarlama Enstitüsü**" romanında şöyle der: "**Politikadaki hürmet, bir yığın hürriyetsizliğin anahtarı veya ardına kadar açık duran kapısıdır.**" (s.23) Tanpınar'a göre, "**Bir ihtiras ne kadar masum olursa olsun yine tehlikeli bir şeydir.**" (Dergah Yayınları, 13.baskı, 2008, s. 23)

"Sulta ya da Otorite" (Yetke) başkalarını inandırıp kendisine bağlama, bir şeyi yasaklama ya da yaptırma gücünü ifade eder. "**Mutlakiyet**" ise iktidarın yasal ve geleneksel sınırlamalar olmadan geniş alana hükmettiği bir siyasal düzendir.

"Monarşi" (Monarchie) dilimize Fransızcadan geçmiş Eski Yunanca bir sözcüktür. "**Monos**" (tek) ile "**Archein**" (yönetmek) fiilinden türemiştir, tek şef, tek kişinin yönetimi anlamına gelir. Mutlak monarşi ise, yasama yürütme ve yargının (kuvvetler birliği) hükümdarda toplandığı yönetim sistemidir. İktidarın aynı aileden soydan geçme (patrimonyal) yoluyla kalması, devlet başkanının bu yetkiyi yaşamı boyunca elinde bulundurması, cezalandırma ve bağışlama yetkilerinin sadece padişahın elinde bulunması monarşiyi diğer yönetim biçimlerinden ayıran en önemli özelliklerdir.

“Meşruti Monarşi ya da Anayasal Monarşi” (Meşrutiyet), seçilmiş hükümet ve temsili bir kralın yönetimi.

“Parlamentar Monarşi” diye de tanımlanan meşruti monarşi, cumhuriyet ile mutlak monarşi arasında bir sistemdir.

İlk meşruti devlet Hitit İmparatorluğu’dur...

Doğu’da İslam toplumu ortaçağa denk gelen 8-13.Yy arasında bilimsel ve teknolojik gelişme çağı yaşadı. Tıpta **“İbn-i Sina”** astronomi ile matematikte de Kindi, Battani, Farabi, Harizmi ve Ömer Hayyam Batı’da da bilinirlerdi.

“El-Kanun fi’t-Tıbb” veya Latince ismiyle **“Canon Medicinæ”** (Tıbbın Kanunu), Avrupa’da Avicenna olarak da bilinen İbn-i Sina’nın 14 ciltlik tıp ansiklopedisi Ortaçağ’da üniversitelerde ders kitabı olarak okutulurdu. İslam rönesansı haclı seferleriyle Avrupa’ya da taşınmıştır.

Kuruluşu bütün konargöçer topluluklarda olduğu gibi beyliklerden devletleşme aşamasına giren Osmanlı da kurun-i vista yani orta çağların devlet yapısına ve yerleşik düzenine geçmişti. Feodal toplumdaki serf (köle)-senyör (oligark) ilişkisi (servaj) başta görülmediyse de toprağın giderek bölüşülüp meta haline gelmesiyle devlet ve uyruğu arasındaki maddi ilişkilere dönüşmüştür.

1876’ya kadar mutlak monarşi ile yönetilen yani padişahın her şeye mutlak egemen olduğu, padişahın başka bir tek yetkili organın ve yetkilerini sınırlayan herhangi yazılı kanunun bulunmadığı Osmanlı Devleti ancak 1876’dan sonra meşruti monarşiye geçmiştir. Bu dönemde anayasa olmakla beraber mutlak güç yine de padişaha aittir. **“Heyet-i Vükela”** yani vezirler (sadrazam) ve nazırlar (bakanlar) olmakla beraber padişahın mutlak veto yetkisi vardı. **“Meclis-i Mebusan”** (Milletvekili Meclisi) padişaha karşı sorumlu olduğundan sadrazam (başbakan) dahil hepsi padişah tarafından atanıp azledilebilirlerdi.

Padişahın sikke basımı, mehter çaldırma, sancak verme, hutbe okutmak gibi bir takım kendine özgü onay simgeleri vardı. Osmanlı Devleti’nde topraklar sahiplerine göre kısımlara ayrılmıştı. Toprakların büyük kısmı derebeylerine aitti ve **“Mütegalibe”**nin (Zorba Takımı) elindeydi. Bu despotik zümrenin gücünün halk üstünde büyük etkisi vardı; halkın fikirleri davranış ve özgürlüğü bu zedegan takımının baskısı altında tutulurdu...

Miri toprakları **“Reaya”** denen sınıf işlerdi. Kişi ve kurumlara bağlı topraklar **“Vakıf”** devlet hazinesine bağlı topraklar **“Mukataa”** Müslümanlara ait topraklar ise **“Ösri”** şeklinde ayrıma tabiydi...

“İlm-i Kelam” mütekallim (söyleyen, konuşan) sınıfa, İslamı akıl yoluyla savunmaya dayanan ilim İslam düşünürlerini filozoflardan ayırmak için takılan isimdi. Bilgi yerine inancı öne alan (fideizm) ve din temelli Osmanlı Devleti’nin yıkılmasında etkisi olan dinsel kurumlardaki yozlaşma ve bilimsel yeniliklere ve değişime muhalefet halkın aydınlanmasına karşı çıkışlar yine obskurantist (karanlıkçı) çevrelerden geliyordu. Örneğin,1580’de *Takiyüddin bin Maruf’un İstanbul’da yaptırdığı rasathane şeyhülislam jurnaliyle yıktırılmıştı. Bugün bile sırrı tam olarak çözülememiş içeriğinde 132 harita da bulunan ünlü “Kitab-ı Bahriye”yi yazmış*

“**Piri Reis**” bile idam edilmişti. Çeşitli gemicilerin haritalarının birleşiminden oluşturulduğu varsayılan Piri Reis’in haritasındaki bazı detaylar tam olarak ancak ilk kez ayrıntılı uzaydan 1968’de çekilmiş Dünya fotoğraflarıyla açıklık kazanabilmişti.

Tutucu çevreler, gerici güçler ve yeniçerilerin direnmelerine rağmen yenileşme dönemi; 1789’da tahta geçen III.Selim’in (1789-1807) uygulamalarıyla Osmanlı’nın yeniliklere açılması başlamıştır. 1808’de 2. Mahmut döneminde ilk gazete “**Takvim-i Vekayi**” çıkarılmıştı (1831). 1839’da padişah ilan edilen Abdülmecit döneminde de meşrutiyeti destekleyen ilk özel gazete “**Tercüman-i Ahval**” yayınlanmıştır.

“**Batıcılık**”la, Türk toplumuna batıda gelişen düşünce, yönetim şekli ve yaşam tarzını uygulayıp ülkenin gelişimine katkı sağlamak amaçlanmıştı. Aydınlanma düşünce ve kurumlarıyla ilgilenen batıdaki gelişmelerle tanışan sınırlı aydınların girişi ile Osmanlı Devleti’nde de bu düşünce biçimi etkili olmaya başlamış, 1839’da Gülhane Parkı’nda okunan fermanla Tanzimat (reform) ilan edilmiştir. Tanzimat döneminde siyasal ve hukuki yenilikler sürdürülmüştür. Ferman halkla payitaht (saltanat) ilişkilerine şekil vermeye başlamıştır: Vergi, emniyet, yargılama, askerlik, maaş gibi. “**Darül Fünun**” (Üniversite) kurulmuş, bir Bilim Kurulu “**Encümen-i Daniş**” oluşturulmuştur. 23 Aralık 1876’da ilk kez meşrutiyet ilan edilerek, 26 Temmuz 1908’de de Kanuni Esası (Anayasa) yürürlüğe sokulmuştur 2.Meşrutiyet ilan edilmiştir. Kanuni Esası ile kurulan Genel Meclis “**Meclis-i Umumi**” yerel egemenlerin oluşturduğu “**Meclis-i Ayan**” ve seçilmiş milletvekillerinden oluşan Meclis-i Mebusan’dan oluşuyordu.

Koyu bir istibdat idaresi (baskı rejimi) uygulanan 2.Abdülhamit döneminde Osmanlı Devleti toprak kaybetmeye de başlamıştı. Kurulan parlamento da 2 yıl sonra Abdülhamit tarafından dağıtılmıştır. Ziya Paşa ve Namık Kemal’le birlikte anayasayı hazırlayanlardan birisi olan Sadrazam “**Mithat Paşa**” düzmece bir kararla önce Taif’e sürgün edilir orada da boğdurulur. “**Tevhid-i Kuvva**” (Kuvvetler Birliği) ilkesiyle yönetilen devletin yasama erki, yürütme ve yargı erkini de kullanması 1921 Anayasasında olduğu gibi padişah (halife) yetkisindeydi. “**İrade-i Seniyye**” yani padişah emri de, “**irade-i Şahane**” yani ferman da fetva da padişahıydı.

“**Hilafet**” İslami siyasi ve hukuki bir yönetimdi. Halifeliğin siyasi önemini bilen Yavuz Sultan Selim’le Osmanlı’ya geçen halifelik (hilafet), saltanatın 1 Kasım 1922’de kaldırılmasından sonra 3 Mart 1924’te kaldırılmıştır.

1924’te İngiliz hakimiyetinde hilafet yanlısı bir parti olan din ve liberal temelli “**Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası**” siyasal sahneye çıksa da 1 yıl sonra kapatıldı. Halife, farklı sosyal yapıya dayalı kabilelerden oluşan İslam toplumunda (ümme) iç çatışmalarla dağılmayı önlemek için getirilmiş bir üst makam olarak görüldü. İlk büyük halifelik dönemi peygambere ilk vahiy indiği 610 senesiyle Ali’nin öldüğü 661 senesi arasındadır (Ebubekir, Ömer, Osman, Ali). “**Hulefai-i Raşidin**” ise 4 büyük halifeden sonra gelen halifeler dönemidir. Zamanla İslam toplumunda da bölünmeler başlamış farklı itikad ve tarihsel kollar (mezhepler) ortaya çıkmıştır. Örneğin Rafiziler, Ebubekir ve Ömer’in halifeliklerini geçerli saymazdı...

“İbn-i Haldun”a göre toplumları mümkün kılan 3 sebep güvenlik, otorite ve ekonomik ihtiyaçlardır.

İbn-i Haldun devlet görüşünde bireyleri ilkelikten uygarlığa götüren nedeni toplumsal bağ (asabiyye) olarak görür. Haldun’a göre, bir grubu dayanışmaya iten öge başta kan temelliyken (soy asabiyeti) devlet aşamasına geçtikten sonra dinsel otoriteye bağlılık olmaktadır. İlki **“Nesep”** (Şecere) diğeri **“Müktesep”** (Sebep) asabiyettir...

“Kut” eski Türkçe kutsal iktidar, üstün güç demektir. **“Emir ül Müminin”** (Ulül-ü Emir) ise bütün Müslümanların emiri demektir. Kur’an’a göre (Nisa suresi) devletin esası devlet reisine (ulül emre) itaate dayalıydı. Ancak Ulül Emir (Emir Sahipleri) konusunda bir görüş birliği (açıklık) getirilmemiştir.

ABD’liler din ile siyasetin uyumunu bozmamış Tocqueville’ye göre, **“Birleşik Devletler’de tüm mezhepler, büyük bir hristiyan birliği oluştururlar ve hristiyanlığın ahlakı her yerde aynıdır. Amerika’nın büyük kısmı, Papa’nın otoritesinden kaçtıktan sonra, hiçbir dinsel üstünlüğe itaat etmemiş insanlardan oluşuyordu. Bunlar o halde yeni dünyaya en iyi biçimde demokratik ve cumhuriyetçi olarak adlandırabileceğim bir hristiyanlığı getirdiler. Bu da kamusal meselelerde cumhuriyetin ve demokrasinin kurulmasını kolaylaştırdı.”** (s. 296-299)

Bizdeki sistemin adı İmamokrasi mi?

Özdemir İnce, 1950’den 2000’e kadar tam 50 yıl içinde **“Tevhid-i Tedrisat”** (öğretim Birliği) kanununun parçalandığını, devlet bürokrasisinin, toplumun yapı ve kurumlarının planlı olarak kadrolaştırıldığını ifade ediyordu. (İmam Hatip Saltanatı ve İmamokrasi, Tekin Yayınevi, 2016, 1. Baskı, s. 26-27)

H. Aliyar Demirci **“Başkanlık Sistemi”** kitabındaki makalesinde Recep Tayyip Erdoğan’dan **“Üniversite eğitiminden çok müktesebatındaki imam hatip lisesi eğitimi, özellikle 80 sonrasında içinde yer aldığı Milli Görüş Hareketi’nin bu okulları öne çıkarmış olması dolayısıyla dikkat çeker.”** şeklinde bahsederken, **“1990’larda imam hatipli olmak bazı çevrelerde yarı politik bir kimlik olarak benimsenmiştir.”** diyor. Demirci’ye göre, **“Esasen siyasi partiler kanunumuz ve parti içi tüzükleri merkezîyetçiliği ve genel başkan otoritesini güvenceye alır. Liderler Türk toplumundaki mutlakçı kültürel geleneğe bağlı olarak eleştirilmesi ve buna hoşgörü ile yaklaşmayı sanki bir güçsüzlük belirtisi olarak algırlar.”** (Liberte Yayınları, 2015, 1. Baskı, s. 43)

IEA adlı kuruluşun yaptığı değerlendirmede Türk öğrenciler fen dalında sondan altıncı matematik dalında sondan sekizinci diye aktarıyor Özdemir İnce (a.g.e, s. 29) Ne Almanya’da ne Fransa’da bizdeki İmam Hatip liselerine benzer bir okul yoktur. İmam hatipleştirmenin kısa tarihine de değinen Özdemir İnce, 1950’den itibaren özellikle Demokrat Parti ve Adalet Partisi’nin yüzlerce okulu açarak eğitimi dinselileştirdiğini söylüyor. 1958’de 26 adet olan sayı 1969’da 71’e, 1997’de 600’e ulaşmış.

“Üst kimlik İslam” diyen İslamcı gazete yayını eleştiren İnce, RTE’nin Yeni Zelanda’dan, **“Bizdeki etnik unsurları birbirine din bağlar.”** dediğini de aktarır. (s. 91)
AKP’nin İmam Hatip politikası buydu.

İmamokrasi **“Türk toplumunun İslamileşmesinden kaygılanmak sanıldığı gibi bir paranoya değil zira tamamen ya da kısmen İslamleşmiş bir toplumda artık ne demokrasi ne de özgürlükler vardır.”** (s. 160) diyen Özdemir İnce, **“AKP’nin Mısır ve Suriye siyaseti irticaya dayandığı için iflas etmiştir. RTE hükümeti Arapların iç işlerine karıştığı için, bu dünyayı kendine düşman etmiştir.”** demektedir...

“Balkanizasyon” politikası Osmanlı topraklarında ulusal toplulukların gerici ve milliyetçi yargılarla bir araya gelmesi olanaksız devletler haline getirmeyi amaçlayan emperyalist devletlerin parçalama politikasıydı. Örneğin 1850’lerde **“Yakındoğu Konfederasyonu”** adıyla İstanbul merkezli bir konfederasyon oluşturulmak istemişti. Başına da kukla bir halife getirip bu amaç gizlenmek istenmişti. Projenin mimarı İngiltere’dir.

“Stratford Caning” adlı bir İngiliz elçisi, 1850’li yıllarda babıali diplomasisini ve padişahı idare edecek derecede Abdülmecit’le yakın dostluk kurmuştu. Hem mutaassıp hem de bir Türk düşmanıydı. Sir **“Hamilton Seymour”** isimli İngiliz elçisi ise Rus Çarı I.Nikola’ya şu teklifi yapmıştır: **“Kollarımız arasındaki hasta adamın ölmesini beklemektense neden iyileştirmeyi düşünmüyoruz?”**

“Westminster” modeli İngiltere’ye (Britanya İmparatorluğu) özgüdür. Anayasa yoktur. Merkezîyetçi yönetime rağmen kamuoyunun önceliklerini dikkate alan politik kültür egemendir.

İngiltere Haklar Yasası, İngiliz Parlamentosunun 1689’da yayınlayarak, egemenliğin parlamentonun eline geçtiğini bildirdiği yasaydı. İlkeleri:

Parlamento tam bir özgürlüğe sahip olacak, sık sık toplanacak, seçimler serbest olacak, parlamentonun kabul ettiği yasa kral dahil herkesi bağlayacak ve parlamento izni olmadan asker ve vergi toplanamayacaktır.

Bu yasa ile hukukun üstünlüğü ve demokrasinin kilit ilkeleri İngiltere’ye yerleşerek uygulanmaya başlamıştır.

İngiltere’de 1215 yılında Magna Carta ile meşruti monarşiye geçilmişti. Baronlar yani yerel beylerle (toprak sahipleri) yapılan anlaşmayla kralın yetkisinin sınırlandırılmasının ilk adımı atılmıştı.

“Magna Carta Libertetum” (Büyük Özgürlükler Sözleşmesi), günümüzdeki anayasal düzene kadar yaşanan sürecin ilk basamağıdır: Delil olmadan dava açılmaz (madde 38), yasaya uymayan karar olmadan tutuklama, hapis, sürgün, kötü muamele olmaz (madde 39), adalet gecikmez (madde 40), yasaları bilmeyen kişi yetkili olarak atanamaz (madde 45).

11.Yy’da ticaretin gelişmesiyle burg adı verilen kalelerde yaşamaya başlayan **“Burjuvazi”** (burgensis) denen kent soylu sınıf ortaya çıktı. Kralların danışmanları (kurul) Magna Carta ile temsil meclisine dönüşmüş ve ticaret burjuvazisini de temsil etmeye başlamıştı. Burjuvalar

(avam) ve toprak soylularını (lordlar) temsil ediyordu. İlk partilerin nüvelerini işte bu kabineler oluşturdu.

Parlamento, Fransızca **“Parler”** (Konuşmak) sözünden gelmektedir. **“Kabine”** ise İngilizcede küçük oda demektir. Birleşik Krallık parlamentosu Londra’daki Westminster Sarayı’nda toplanır. Bugünkü lordluk statüsünün ise soylulukla bir ilgisi olmayıp sadece saygınlık ifade eder, Lordlar kamarası üyeleri de partiler tarafından atanma yoluyla seçilirler.

9 Mayıs 2012’deki toplantıda kraliçe gelecekte lordlar kamarası üyelerinin de avam kamarası üyeleri gibi seçimle belirleneceğini ifade etmişti. Zira halk tarafından seçilmişler lordlar kamarasının üyelerinin muhalefetine rağmen reform talep etmektedir.

İngiltere’de People’s **“Charter”** (Halkın Talepleri Bildirgesi) proletaryaya da oy hakkı sağlamıştı.

Sağlayan da 19.Yy’daki ilk bağımsız işçi hareketi Chartist harekettir. 1857’de Londra’da çalışanlar (alt ve orta sınıflar) bir bildiri yayınlamaya taleplerini iletirler. **“Feargus Edward O’Connor”** tarafından kaleme alınan bildiri 1836’daki durgunluk sonrası işçilerin **“İşçiler ve Çalışanlar Derneği”** çatısı altında toplanıp da yayınladığı 6 maddelik bir bildirdiydi. Genel oy, gizli oy ve açık sayım ilkesi milletvekili seçilmek için bir miktar varlık sahibi olma koşulu dışında 10 saatlik iş günü yasasını da parlamentoya kabul ettirebilmiş, seçme seçilme hakkının tanınmasında da büyük rol oynamıştır.

İngiltere’de kadınlara oy hakkı ise **“Suffrage”** hareketi ile 1830’larda başlayıp ancak 1918’de seçme ve seçilme hakkının verilmesiyle sonuçlanabilmişti. Süfrajelerin başlattığı girişimler 30 yaşını dolduran kadınlara seçme hakkı getirdi.

“Teokratik Monarşi” tek kişinin egemenliğindeki dine dayanan yönetim. Sistemin temeli dogmalara dayanır: S.Arabistan, İran ve Vatikan böyledir.

Engizitor şeraitle yönetim, **“Entegrizm”** de gericilik, aşırı muhafazakârlık olarak tanımlanabilir. **“Roger Garaudy”** genel özelliklerini “Entegrizm” kitabında açıklamaktadır. Entegrist hali dinde değişikliği onaylamama halidir: Hareketsizlik (uyumu red), muhafazakârlık (geçmişe dönüş) ve dogmacılık (taassup, sürtüşme, kavgacılık, uzlaşmama) gibi.

Platon’a göre devlet, bilgi, akıl, erdem, doğruluk gibi değerler üzerine kurulmalıdır. Anayasa monarşi ve demokrasi (özgürlük ve bilgelik) karması olmalıdır. Platon’un siyasi diyalogları üç başlık altında toplanmıştır: Devlet, Devlet Adamı ve Yasalar. Mülkiyetteki aşırılığın ve eğitimdeki yozlaşmanın yaratacağı yönetime (Timokrasi) ve aileye ilişkin görüşlerini daha sonra Yasalar’da yumuşatmış, sitedeki uyumu bozmayacak kadar herkese bir parça toprak ve belli sayıda (5040) insanın yaşayacağı site görüşünü savunmuştur.

“Sofokrasi ya da İdeokrasi” (filozof krallık), **“Devlet”** adlı eserde Platon’un önerdiği bilgeliğin egemen olduğu yönetim tarzıdır. Platon, Devlet’te, şehrin iyi bir koruyucusu olacak kişi için **“yaratılışı itibariyle filozof, coşkun ruhlu, atik ve kuvvetli olmalıdır.”** demektedir (Kum Saati Yayınları, s. 77)

“Timokrasi” ise askerlerin diktatoryasıdır (güç, otorite, altın, para ve mülkiyet hırsı).

“Demokratizm”, demokrasiye inanan ve ondan hoşlanan insanların yaşam felsefesi, zaman ve mekana göre değişen demokrasi tanımlamasıdır. Demokrasi, çok olanların, haklarını da koruması ve azınlıkların da kendini geliştirecek ortamları sunmasıdır. Yunanca bir sözcük olan demokrasi, yurttaş topluluğu anlamına gelen **"Demos"** ile yönetme anlamına gelen **"Kratos"** sözcüklerinin birleştirmesinden türetilmiştir.

Kratos, Yunanistan'daki 18 yaşın üzerinde binlerce yurttaştan oluşan kitlesel bir açık hava toplantısıydı. **“İsegoria”** ise mecliste herkesin sahip olduğu söz alma hakkına denirdi. Yunanlılarca demokrasi ile benzer anlamda kullanılmıştır. Meclis toplantıları kurayla seçilmiş 500 kişilik bir kurula **“Bule”** bölünmüştü. Bu kurulun görev süresi 1 yıldır kurulun üyeleri ise arka arkaya olmamak üzere en fazla iki kez seçilebiliyordu.

“Demokrasi çoğunlukların diktatörlüğüdür.”

(Pierre-Joseph Proudhon)

“Otonomi” kendi yasalarıyla yönetilme, özerklik, **“Nomos”** yasa demektir. Otonom kendi kendini yönetendir yani özyönetimdir. Halkın kendi kendini yönetimidir. Özerklik karşıtı olan **“Heteronomi”** (Yaderklik) ise insanların kendi dışında kurallara göre davranışta bulunduğu bir düzeni, heteronom da yönetileni ifade etmektedir.

Otoriteye dayalı devlet biçimleriyle ilgili eleştiri getiren **“Anarşizm”** (Yöneticisiz Toplum) ve **“Anarko Komünizm”** (Komünalizm) de eşitlik ve özgürlük temelinde otoriter topluma karşı farklı bakış açılarıyla ön plana çıkmakta.

Anarşizm düşüncesinin başlıca teorisyenleri, Pierre-Joseph Proudhon, William Godwin, Mihail Bakunin, Pyotr Alekseyeviç Kropotkin ve Errico *Malatesta* sayılabilir. Bunlardan biri olan Rus devrimci ve kolektivist anarşizm kuramcısı Bakunin, **“Eğer şimdiye kadar çıkarlar asla ve hiçbir yerde karşılıklı uyuşmaya erişememişse, bu suç, çoğunluğun çıkarlarını ayrıcalıklı bir azınlığın yararına kurban eden devlete aittir.”** demektedir (Tanrı ve Devlet, Belge Yayınları, 2. Baskı, 2013, 285).

Anarşist felsefenin ilk temsilcisi, Platon'un "Devlet"ine karşılık, özgür bir topluluk fikrini öne süren Stoa felsefesinin kurucusu Kıbrıslı Zenon'du. Anarşizmi ilk sistematik hale getiren İngiliz filozof **“William Godwin”**dir.

Kendini "anarşist" olarak adlandıran ilk kişi ise **“Pierre-Joseph Proudhon”**dur. Anarşizmi kendi kendini idare eden fertlerin yönetim şekli olarak tanımlar.

Proudhon'a göre, iktidarların birbirine karşı iki ilkesi vardır: Otorite ve özgürlük.

“Federasyon” kendi kendini yöneten, karşılıklı güvene dayanan anlaşmalar ve kuvvetler ayrılığı prensibine göre düzenlenmiş evrensel oy hakkı ve eşitlik temelinde birliklerdir. İlk anarşist düşünür olmasına rağmen 4 iktidar çeşidi sayar, hükümet sistemleri ve siyasal yapıları otoriter ve özgürlükçü rejimler olmak üzere ikiye ayırır: Otoriter rejimler Krallık-Aristokrasi ve Komünizm **“Panarşi”**. Özgürlükçü rejimler Demokrasi ve Anarşi **“Self-Government”**.

“Federasyon İlkesi”nde, “**Özgürlük fikrinin güçlü cazibesine rağmen, ne anarşi ne demokrasi, hiçbir yerde fikirlerindeki çeşitliliği ve bütünlüğü koruyarak örgütlenememişlerdir.**” demektir. (Öteki Yayınevi, 1. Baskı, 2014, s.31)

Demokratik iktidarı özgür katılım ve muvafakat ile gerçekleşir görüyor. Sözleşmeden doğan toplumu, otoriter, ataerkil, monarşik ve komünist devletin karşısında saflaştırır Proudhon. Anarşi idealinin akıbetini ise ilke, yasallık ve ahlaki ölçülerine rağmen bunları koruyamayan sonsuz bir arzu “**Desiderato**” durumuna düşmüşlük, mahkumiyet olarak görür.

“**Özgürlükçü Sosyalizm**” yanlısı olan “**Murray Bookchin**” anarşizmle toplumsal ekolojiyi sentezleyerek “**Özgürlükçü Yerel Yönetim**” kavramını ortaya atmıştı. Bookchin, doğanın kültürel evrimini “**Organik Toplum**” ve “**Hiyerarşik Toplum**” olarak ikiye ayırmaktadır. İlki eşitlikçi, sembiyotik insan topluluklarını da içeren yapı, ikinci tür emir ve itaat sistemini kurumsallaştıran ekonomik sınıflar ve bürokrasinin yer aldığı yapıdır.

“**Noam Chomsky**” “**Eşitlik olmadan demokrasi olmaz.**” görüşünü savunmakta, “*Ellen Meiksins Wood*” ise “**Kapitalizmle demokrasi bağdaşmaz.**” demektedirler. Günümüzde sanayi toplumunun gelişmesiyle beraber “**Yeşil Siyaset**” ya da “**Politik Ekoloji**” de şiddet karşıtı, katılımcı ve toplumsal adaleti savunan, çevreci amaçlara değer veren bir görüş olarak ortaya çıktı. Seksizm ve savaş karşıtlarını da içine alan bu hareket 1979’da Almanya’da kurulan Yeşiller Partisi ile Avrupa’da varlığından sözettiği...

“**Mülkiyet hırsızlıktır!**” der Proudhon, ve “**İktidar kirletir, mutlak iktidar mutlaka kirletir.**” der Bakunin de. Anarşistler ve komünistler için mülkiyet ya da devlet bir özgürlük sorunudur da.

Bakunin, “**Sosyalizm olmaksızın özgürlük ayrıcalık ve haksızlıktır. Özgürlük olmaksızın sosyalizm kölelik ve şiddettir.**” derken, Bakunin destekçisi İtalyan Anarşist “**Carlo Cafiero**” ise “**Bir kimse komünist olmadan anarşist olamaz, çünkü anarşi ve komünizm devrimin iki asıl ilkesidir.**” demişti.

“**Demarşi** ya da Sınırlı Demokrasi”, otorite ve iktidarların halka karşı yetkilerini sınırsız kullanamadığı bir demokrasi şeklini ifade etmektedir. Eski Yunan’da “**Demarchia**” şehir yönetimi anlamına gelmekteydi.

Bazı ayrıcalıklı yönetim biçimleri: Poliarşi, plütokrasi, meritokrasi, mediokrasi, kriterarşi, talassokrasi, stratokrasi, androkrasi, gerontokrasi ve idiokrasi olarak sayılabilir. “**Poliarşi**”, elitlerin egemen olduğu sanayi toplumlarını ifade eder. “**Plütokrasi**”, zenginlerin yönetici kesimi oluşturdukları zengin egemen siyasal yapıdır. “**Meritokrasi**”, kısaca liyakat düzeni, yönetim gücünün, kişilerin bireysel üstünlüğüne ve yeteneğine yani liyakata dayandığı yönetim biçimidir. Kişiler görevlere eğitim ve kapasiteleri temel alınarak atanırlar. “**Kriterarşi**” yargıçların “**Talassokrasi**” deniz kuvvetinin “**Stratokrasi**” askerlerin liderlik konumunda olduğu bir yönetim şeklidir. “**Mediokrasi**” vasat, ortalama kişilerin yükseldiği yönetimdir. Katı hiyerarşik kıdemci düzendir. “**Androkrasi ya da Fallokrasi**” erkeklerin egemen oldukları (patriyarkal) toplumsal düzeni ifade eder. “**Gerontokrasi**” yaş

hıyerarşisine dayalı yönetim biçimi, **“İdiokrasi”** ise, [geri zekalıların egemen olduğu toplumsal düzen](#)dir.

Alman filozof **“Christian Wolff”**a göre **“Siyaset Felsefesi”** insanı toplu halde ve yerleşik düzene geçmiş bir konum içinde yaşayan varlık olarak ele alan felsefe disiplini.

Çoğunlukçu ve eşitlikçi adalet fikrini savunan ABD'li filozof **“John Rawls”**ın temel eseri **“A Theory of Justice”** (Bir Adalet Kuramı) 20.yüzyılın [siyaset felsefesi](#) alanında hazırlanmış en önemli kitap olarak görülmektedir.

Rawls, ABD ve Kanada mahkemelerinde sıklıkla alıntı yapılan ve ABD ile Birleşik Krallık politikacılarının siyaset felsefesi alanında en çok atıfta bulunduğu filozoftu. Toplumsal adalet ilkesini savunan Rawls, **“Toplumun refahı, en kötü durumdaki bireyinin durumundan daha iyi değildir”** der ve toplumsal eşitsizliklerin toplumda dezavantajlı durumdakilerin yararı gözetilerek çözümlenmesini önerir...

Romalıların otorite kabul ettiği yüksek nitelik ve sahibi olan kişi, **“Primus Inter Pares”** (Eşitlerin Birincisi) olarak ifade ediliyordu. Ortaçağ Fransasında bütün soylular yani derebeyleri (senyör) eşitti. Kral da bir senyördü ama eşitlerin arasında birinci idi. Vasal ile senyör arasında birinin toprak kullanma diğerinin asker sağlama hakkı kazandığı **“Fief”** sözleşmesi yapılıyordu. Böylece feodal düzende vasallar da soyluluk ünvanı kazanıyordu...

Fransa İhtilali'nden önce toprakların 2/3'ü kilise (ruhban sınıfı) ve soylulara (asiller) aitti. Basını kral denetlerdi.16.Louis 'in yönetiminde Hollanda ve Polonya kaybedilmiş, imparatorluk zayıflamıştı. Buna karşılık kral ve ailesi lüks ve israf içinde yaşamaktadır.

Fransa kral ve aristokrasi yanlısı **“Jironden”** ve aşırı cumhuriyetçiler **“Jacoben”** arasında keskin mücadelelere sahne oldu. Ancak etkili ama kısa süren devrim her iki tarafın sonunu da giyotinle noktalamıştı. Birisi de **“Georges Jacques Danton”**du...

“Halkın tehlikeli tek düşmanı var o da hükümettir.”

(Georges Jacques Danton)

İlkçağlardan bu yana ideal devlet aristokrasi yanlısıydı (Platon, Aristo, Cicero). Aristokrasinin özü ise bilgelikti.

Ortaçağın din temelli (teolojik) felsefesi de Aristo'nun Poetika'sını esas alır ve bir önerme ya doğrudur ya da yanlıştır düşüncesinden yola çıkarak akıl yoluyla gelen eleştirileri çürütmeye çalışır (düz mantık). Dinsel kaidelerin tartışılmazlığı desteklenir.

“Deux Glavies” (Çifte kılıç kuramı ya da iki kılıç kuramı), düşüncesine göre iktidar dünyevi ve ruhani iktidar olarak ikiye ayrılmaktadır. I.Gelasius, 492-496 yılları arasında papalık döneminde çifte kılıç kuramını ortaya atarak tinsel (ruhsal) kılıcın devletten (hükümdardan) daha üstün olmasını savunmuştur. Bu görüşe göre iktidarın kaynağı da sorgulanamaz şekilde kilise sayılıyordu. Tinsel kılıcın üstün olmasını savunan İngiliz din adamı **“Johannes Parvus”** papalığa boyun eğmeyen kralların tiranlaştığını söylemiştir. Papa III.Innocentus ise şöyle diyordu: **“Krallar beden üzerinde iktidar sahibidir, papazlar ise ruh üzerinde. Ruh**

bedenden ne kadar değerli ise papalık da krallardan o kadar değerlidir. Hiçbir kral İsa'nın vekiline kendini adayarak hizmet etmediği sürece doğru bir hükümlanlık süremez."

"Thomas Hobbes" 1651'de yazmış olduğu kitapta Tanrı'ya dayanan iktidar ya da en yüksek iktidarı Tevrat ve İncil'de de geçen su canavarı Leviathan'a benzetmişti. **"Leviathan"** bir kralı temsil ediyordu. Devlin bir elinde kılıç, bir elinde de başpiskoposluk sembolü bulunmaktaydı. Kılıç, toplumsal sözleşmeyle ortaya çıkan güvenlik ihtiyaç ve yararını meşale ise aydınlanma'yı (aydın despot) temsil ediyordu. Seküler ve maneviyatın egemenlik içindeki birliğini yansıtan her iki tarafın sembollerini tutan gövdenin yapısı da bir vatandaşlar topluluğu olan **"Commonwealt"** (Devlet) figürünü sembolize ediyordu.

Rönesansla beraber seküler (laik) gelişmeler, ulusal monarklar ve reform hareketi kilise otoritesini derinden sarstı. Bunun yanında 1524'te **"Alman Köylüler Savaşı"** ve **"Thomas Müntzer"**in başını çektiği ayaklanmalar da politik ve dinsel baskıya karşı eşitlikçi toplum arayışının mücadele sembollerinden oldu. Hazırladığı 12 maddelik bildirmede Müntzer, **"Efendilerin el koyduğu topraklar komüne iade edilmedir."** diyordu. Friedrich Engels'e göre köylülerin diliyle konuşan bir devrimcidir Müntzer.

Ayaklanmalar tarihinin ilk büyük önderi **"Spartaküs"**tür. Onun önemi Roma Cumhuriyetine karşı ilk büyük köle ayaklanması olmasında yatıyor. Trakyalı Spartaküs Güneş Şehri ütopyasında Thurium'u başkent yaparak bir liman şehrine çevirir. Amacı **"Likurgos"** (Lycurgue) gibi Sparta'daki kanunları uygulayabileceği örnek bir devlet kurmaktır. Spartaküs kenti 9 kişilik temsilciler meclisi ile yönetiyordu. Güneş Şehri anayasasının ilk maddesi kölelik ve köle ticaretini yasaklamıştı. Kadın ve erkekler eşitti. Yasaları kil ve gümüş tabaklar üstüne 3 ayrı dilde (Germen, Trakya ve Yunan) yazdırıp Latince olarak kent meydanına astırıyordu. Thurium'da altın ve gümüş kullanımını yasaklamıştı. Para yerine mal değış tokuşu yapıyordu. Her grup kendi toprağını kendi işlerken, hayvan ve ürünler merkezdeki yönetime aktarılıyordu.

Tarihin bilinen ilk büyük eşitsizlik ayaklanmasına Spartaküs önderlik etmişti ancak Aristonikos'un ayaklanması Spartaküs'ten önceki en büyük ayaklanmadır. Bergama kralı III.Attalos ölünce Romalılar Bergama'nın varisi olduklarını öne sürmüşlerdi. **"Aristonikos"** ve kardeşi buna karşı çıkmışlar, köle ile serflere özgürlük ve eşitlik vaat etmişlerdi. **"Heliopolis"** (Güneş Şehri) kurulacak burada kardeşlik içinde yaşanacaktı. Düşüncelerinin temeli **"Kymeli Blassius"**a dayanıyordu. Blassius stoacı bir düşünürdü ve toprak reformu yapmak isterken öldürülen Tiberius Gracchus'u desteklemişti. 1.Dünya Savaşı sırasında Almanya'daki Marksistler de kurdukları siyasi birliğe **"Spartakusbund"** (Spartaküs hizip) adını vermişlerdi. Bu birlik daha sonra Alman Komünist Partisi'ne dönüşmüştü.

"Anaksimander ya da Anaksimandros" (MÖ. 610-546) öğretilerini kaleme almış ilk filozoftur. Öğretmeni Thales'in suyu doğanın ana maddesi görmesini karşılık **"Aperion"** (Sonsuzluk) ilkesini ortaya atmıştır. Evrene farklı gözle bakıp inceleyen ilk kişidir. Ona göre dünya boşlukta sallanan bir silindirdi.

15 ve 16.Yy'da insanlık, keşifler, bilimsel yenilikler ve düşünce dünyasında gelişmelere tanık olurken "[Giordano Bruno](#)" ve "**Galileo Galilei**" gibi bilim insanları [Hristiyanlık](#)'a aykırı gelen düşüncelerinden dolayı dinci dogmatizmin tepkisiyle karşılaştı. Sapkın ilan edilen Bruno yakıldı, Galileo ise ömür boyu hapse mahkum edilmişti. Galileo, "**Kuşku bilimin babasıdır**" diyordu. Yakılan Bruno'dan ortaçağ karanlığına yayılan ışık ise şu sözlerle parlıyor: "**Ne gördüğüm hakikati gizlemekten hoşlanırım, ne de bunu açıkça ifade etmekten korkarım. Aydınlik ve karanlık arasındaki, bilim ve cehalet arasındaki savaşa her yerde katıldım. Bundan dolayı her yerde zorlukla karşılaştım ve cehaletin babaları olan resmi akademisyenlerin yanı sıra kalın kafalı çoğunluğun öfkesinde hedef olarak yaşadım.**"

Ta ki "**Hümanizm**" (İnsancılık) temelli aydınlanma düşüncesi gelişene kadar. Hümanizme, dinin ve ahiretin değil dünyanın ve insanın yetilerine öncelik tanınana kadar.

Bu düşünce özgürlükçülük, akılcılık ve evrenselcilik gibi temel ilkelere dayalıdır. Aydınlikçı düşünce, mistisizm ve gizemcilik yerine de bilim ve şüpheciliği (asıl yaratıcılığın kaynağı) temel almaktaydı. Thales, Xenophes, Anaksagaros, Perikles, Protagaros, Demokritos, Desiderius Erasmus'un daha sonra da Thomas More, Rabelais, Montaigne, Shakespeare gibi isimlerin hümanist düşünceye büyük katkıları oldu.

17.Yy'da din temelli tartışmaların yerini Avrupa'da ideolojik tartışmalar siyaset ve din ayrışmaları "**Büyük Kopuş ya da Great Schism**" almıştır. Savaş ve devrim, sosyal adalet, sınıfsal ayrılıklar ve milli kimlikler...

Kilise sezgi ve tefekkür yoluyla kazandığını iddia ettiği bilgiyi de (gnostisizm) tekeline almıştır. Sekter dinsel yapı farklı düşünce ve her türlü şüpheciliği sapkınlıkla suçlar. Buna karşılık iktidar ortaklığı kilise ve kale sahibi (hükümdarlar) arasında paylaşılmaktaydı. Bu ikisi arasında yüzyıllarca süren yetki savaşı ve rekabette halkın payına düşen ise sadece kölelik ve yoksulluktu. Bilgi halk için Ezoterik (içrek) yani dışa kapalıydı. "**Johann Christoph Friedrich von Schiller**" Alman hükümdarları arasında en açık fikirli ve sanatsever olarak bilinen düka "**Prens Holstein-Augustenburg**" a yolladığı mektuplardan birisinde (10.mektup) şunları yazmaktadır: "**Gerçeğin dışına çıkmaya cesaret edemeyen asla hakikati elde tutamaz.**" (Estetik Üzerine, Kaknüs Yayınları, 1 Baskı, 1999, s.44)

Kilise o zamana kadar yer merkezli (geosentrik) görüşün doğru olduğunu ileri sürüyordu dünyanın sabit, gezegenlerin (gökcisimlerinin) ise onun etrafında döndüğünü iddia ediyorlardı. Bu inanış 17.Yy'a kadar sürdü.

"Yine de dönüyor!"
(Galileo Galilei)

17.Yy'da [Galileo Galilei](#), günmerkezlilik görüşüne güçlü destek vererek [Roma Katolik Kilisesi](#)'ne karşı çıkmıştır. "**Nikolas Kopernik**"in savunduğu "**Helyosentrik**" (Güneş Merkezli) dünya görüşü ise yerküre ve diğer gezegenlerin güneş çevresinde, dünyanın kendi ekseninde döndüğünü savunuyordu Rönesans sonrası Avrupa'da Kopernik'le başlayıp Kepler, Galileo ve Newton'la devam eden bilimsel devrim 17.Yy'da doruğa ulaştı.

Bunların tartışılmaya başlanması bile Aydınlanma ışığının parlamasına etken olur. Dinde **“Reformasyon”** (Yenilik) dönemine girilir. Çağa damgasını vuran ise heretik düşünceler ve laiklik kavramıydı. Papalık ya da ruhban karşılığı (antiklerikal) fikirler filizleniyordu.

Eski Yunanca **“Laizos”** yani laik, kilise dışı rahiplerden başkası anlamına gelir. Aydınlanmacı devlet görüşünün temeli **“John Locke”** ile **“Jean Jacques Rousseau”**’nun liberal ve toplumsal sözleşmedeki görüşlerinden oluşur. Buna göre, akıl özgür olmalıdır, toplumsal yaşama öncelik verilmelidir, devlet organik kutsal varlık olarak kabul edilemez, devlet esaslı birey haklarını korumalıdır...

Rousseau, **“Bir halk boyunduruktan erken kurtulduğu sürece iyiyi yapmış olur. Toplumsal düzen uzlaşma üstüne kurulmuştur. Özgürlükten vazgeçmek, insan olma özelliğinden, insan haklarından, dahası ödevlerinden vazgeçmektir. Bir çoğunluğu boyunduruk altına almakla, bir toplumu gözetmek arasında her zaman büyük fark vardır. Sayıları ne olursa olsun, dağınık halde yaşayan insanlar, art arda bir kişinin sultanı altına girdiler mi, bence artık ortada bir halk ve onun lideri değil, bir efendi ve köleleri var demektir; belki bir kütleden sözedilebilir ancak, bir toplumdandır değil; ortada ne kamu yararı, ne de siyasal bir yapı vardır çünkü.”** demektedir. (Toplum Sözleşmesi, Oda yayınları, 2008, 1. Basım, s. 8-13-16)

POLİTİK SİSTEM VE SEÇİM (3)

Hukuku, toplumsal düzen güvenlik eşitlik ve özgürlük sağlayıcı kuralların tümü diye tanımlamıştık. Tabii (doğal) hukuku da çağın gereklerine uygun dünyanın her yerinde olması gereken hukuk diye...

Tanımlanan doğal hukuk ise, insanın doğuştan sahip olduğu hakları kapsar, insanın devredilemez bırakılamaz dokunulmaz olan 3 temel hakkı ise yaşama, hürriyet ve mülkiyet hakkıdır.

Jean- Jacques Rousseau, Thomas Hobbes, ve John Locke doğal hukuku savunuyordu. **“Homo Homini Lupus”** (İnsan insanın kurdudur) sözünü öne çıkartan Thomas Hobbes, doğuştan bencil olan insanın şiddete eğilimli ve kendi çıkarını düşünen varlık olduğunu ileri sürmekteydi.

“Antonio Gramsci”’ye göre halk kendiliğinden ortak çıkarlar etrafında toplanmış bir bütün değildir. Siyasetin görevi farklı çıkarları uyumlu hale getirmektir (ya da uyumlu olduğu yolunda algı yaratır) (Siyaset ve Medya, s. 44).

“Maduniyet”, post kolonyal yazında ezilen sessizlerin fikirlerini öne çıkaran eleştiri okulu olarak tanımlanıyor. **“Subaltern”** ise İngilizcede azınlık (ekalliyet) ve iktidar hegemonyasından dışlanmış kesimi ifade eder.

“**Edwart Said**”ten etkilenen “**Antonio Gramsci**”ye göre madun, seçkinlerce dile getirilmeyen, kamusal alanda söz hakkı olmayan kesim olarak tanımlanıyor. “**Madun**” yani dışlanan ya da egemen sisteme göre öteki sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan ele alıp sosyal bilimlere kazandırmıştır.

“**Pasif Devrim**” Gramsci’nin kullandığı İtalyan ulus-devlet inşasının ilerici bir parti yerine ılımlı bir partinin zaferiyle gerçekleştirilmesini ifade etmekte. Halkın demokratik talep ve beklentilerini kısmen gerçekleştirerek, liberal ve yeni muhafazakâr hegemonyayı sağlamlaştırmaktadır.

“**Popülist Demokrasi**” siyasal popülizm ya da gerici popülizm, reform ve referandumla siyasal katılımcılığın savunulmasıdır. İdeolojik olmayan çoğunluğu ve kitleyi hedefleyici söylemler içermektedir. “**Popülizm**” devlet ve organlarının halkın yararı ve toplumsal gelişme için kullanılmasını ifade eder.

Popülist diktatörlük için örnek Arjantin ve “**Peronizm**” verilebilir. 1946’da başkan olan “**Juan Domingo Peron**” düşük gelirli işçiler için çalışırken eşi de kadın hakları için çalışıyordu. Oy hakkının getirilmesi, işçi sendikalarının örgütlenmesi, fakir halka para, gıda ve ilaç yardımları ve çocuklar için kampanyalar yürütülmüş, “**Eva Peron**” da adeta putlaştırılmıştı...

“**Anayasa**” egemenlik hakkı ve yetkisinin devlete verildiğini belgeleyen toplumsal bir sözleşmedir, Devletin yönetim şeklini ifade eder. Etkin bir denetim sisteminin (yönetmelik yargı) hukuk devletinin temel şartı olduğunu ifade eden Alman hukukçu “**Rudolf von Geneist**” olmuştu.

Anayasa değişikliği aklıma askeri darbelerle ünlü Latin Amerika hakkında yazılan kitapta geçen bir terimi getiriyor.

İtalyan romancı “**Giuseppe Tomaci Di Lamodeusa**”nın “**Il Gattopardo**” romanına atıfta kullanılan bir sözcük, “**Gatopardist**” Hiçbir şeyin değişmemesi için her şeyi değiştirme. Kitabın çevirmeni Aylin Topal aktarıyordu (Latin Amerika’yı Anlamak, Yordam Kitap, 2007, s. 100). “**Jorge Sanmartino**”nun “Arjantin Kriz Sonrası İktisadi Dönüşümler ve Siyasi Dinamikler” başlıklı yazısında geçiyordu ve yazar 2001 krizinden sonraki ekonomik ve sosyal gelişmelerin sosyalist hareketler ve sendikalar üzerindeki etkilerini açıklıyordu.

Peronistler darbeye devrilmelerine rağmen 1973’te milliyetçi politikalarıyla yeniden iktidara gelmişlerdi. Peronizm 1946-55 ile 1973-74 yılları arasında devlet başkanlığı yapan Juan Peron’un uyguladığı popülist milliyetçi politikalarıydı. Peronist parti programı köklü değişiklikler yerine sınıfsal hareketler ve kitle eylemlerine karşı sadece tazminat düzenlemeleri, asgari ücret zamları, karma ekonomi, yoksullara yardım, özel emeklilik sistemi gibi bir takım ılımlı değişiklikleri içeriyordu.

Merkez sol hükümetle 2003’te yeniden iktidara gelen “**Néstor Kirchner**” Juan Peron gibi toplumsal ve militan hareketlerin öfkesini bastırmak ve işsizliği hafifletmek için ılımlı önlemler hayata geçirir. Amaç, toplumsal tepkiyi kontrol altına almak ve kurumsal sistemi yeniden inşa etmektir. Ancak üst sınıflar lehine işleyen seçim mekanizması siyasi partiler

sisteminin zaman içinde parçalanmasına yol açıyordu. Sosyalist sol ise bu yeni kalkınmacı temelde merkeze itilmiş, sendikalar kontrol altına alınmıştır.

John Locke, aydınlanma ve akıl çağının kurucusu sayılmaktadır. Locke mutlak özgürlüğe karşıydı yani bir insanın özgürlüğü başkasının özgürlüğüne zarar vermesi halinde hükümsüzdü. Gelenek ve otoriteye karşı çıkılmasını savunan liberallerin öncüsü Locke'e göre, toplum için sınırları çizilmiş bir özgürlük savunulabilirdi.

Thomas Hobbes'e göre insan doğal haklarını, Locke'e göre yargı ve ceza haklarını bir otoriteye bırakıyordu.

Eski Yunan'da özgür vatandaşlar politikaya zaman ayırabilirlerdi. Mitlerden sıyrılıp doğal olayları açıklayan akla dayalı düşünce böyle serpildi. **"Büyük İskender"** Atina sitesini tanımlarken şöyle demişti: **"Atina ne bir devlet, ne bir şehirdir. Atina her ikisinin de üstünde bir fikirdir."**

Schiller **"Aydın insan tabiatı kendisine dost kılar ve ancak zorbalığını düzenlemekle hürriyetine saygı gösterir. Karakter bütünlüğünü, zorgulu (baskıcı) bir devleti, hür bir devletle değiştirebilecek güçlü ve yararlı olması gereken bir halkta aramalıdır."** diyordu (Estetik Üzerine, Kaknüs Yayınları, 1 Baskı, 1999, s. 22). Schiller'den etkilenen **"Herber Marcuse"** ise, **"Biricik ilgili soru acaba insan gereksinimlerinin artık baskının ortadan kaldıracığı bir yolda ve düzeyde yerine getirileceği bir uygarlık durumu usa uygun bir biçimde tasarlanabilir mi sorusudur."** diye sormadan edemiyordu. (Eros ve Uygarlık Freud Üzerine Felsefi Bir İnceleme, İdea yayınevi, 1998, 3. Baskı, s.117)

"Demokrasi despotizmin en ileri şeklidir." Aristo

Aristo, devletin amacını birliği sağlamak olarak görür. Eğitim ve ortak örf ile adetler birliğin temelidir. Platon akla ağırlık verirken, Aristo yasa ile geleneklere verir. Site her şeyden önce gelir. Aristo'ya göre bir tiran uyruklarının güveni, gücü ve kafası olmamasını isteyen kişiydi ve **"Tiranlık, devlet dediğimiz siyasal birlik üstünde despotça yürütülen monarşi biçimidir."** diyordu (Politika, Remzi Kitabevi, 18.baskı, 2016, s.99).

Aristo **"Politeia"** (Politika) adlı eserde 3 yönetim biçimi sayıyordu: Monarşi (ama tiranlık olmamalı), Aristokrasi (ama grubun elinde olmamalı) ve Demokrasi (ama cahil kişilerin egemenliğinde olmamalı). Platon'a ve tilmizi Aristo'ya göre de tiran, aldığı kararlarda hukuk dışı davranan ve şiddete başvuran kişi olarak tanımlanmaktadır. Oysa halkın başbakanı **"Prostates"** (Halkın Koruyucusu) idi Aristo'ya göre...

Aristo'nun amacı iyiye ve mutluluğa **"Endomania"**ya ulaşmaktı Erdemli yasaları savunuyordu. Mutluluk erdem olmadan varolamazdı. En iyi olan mutluluk da iyi niteliklerin uygulanması ve en geniş ölçüde gerçekleştirilmesi demektir. Mutluluğun ise 3 koşulun birlikteliğine bağlı olduğunu savunuyordu: Haz ve keyifli hayat, özgür ve sorumluluk sahibi yurttaş ile araştırmacı ve filozofça yaşam.

Aristo'ya göre **“Herkesin mutlu olarak yaşayabileceği biçimde düzenlenmiş anayasa en iyi anayasadır.”** (Politika, Remzi Kitabevi, 18.baskı, 2016, s. 212)

Çağdaşı **“Kıbrıslı Zenon”** mutluluğu amaçlayan bir okul kurmuştu. Epiktotes, Kleanthes, Chrysippos, Seneca, M.Aerelius, Poseidonius bu ekolün temsilcisi oldular.

Orta sınıfçı olan Aristo, Politika adlı eserinde her şeyin aşırısına karşı olup **“Polisi”** dediği ılımlı yönetim biçiminin yozlaşmasıyla ya çoğunluğun (demokrasi) ya da azınlığın diktasının (oligarşi) ortaya çıkacağını ifade etmişti. Polisi ya da Polis, orta sınıfların oligarşi ile demokrasi karmasının yönetimi idi ve aşırı zengin ya da fakirlik gibi aşırılıkların site uyumunu bozacağını düşünüyordu.

Sosyolog **“Emre Kongar”** tarihsel gelişim sürecine göre totaliter yapıyı **İrtica** (Gericilik) kategorisine koymaktadır. **“Totalitarizm”** günümüzde demokrasiye göre karşı devrimci süreç olarak tanımlanır (Neonaziler, Taliban, Ku Klux Klan vb.).

Totalitarizm, tüm yetkilerin merkezde toplandığı devlete mutlak itaat bekleyen diktatörlük biçimi. **“Totus”** Latince bütün demektir. **“Totalitario”** (Tekçilik) Benito Mussolini'nin icadıdır.. Totalitario sözcüğünü kullanan Mussolini'dir: **“Devlet içinde herkes, devlet dışındaki hiçbir kimse, devlete karşı olan hiçbir kimse.”**

“Cesur Yeni Dünya”nın önsözünde, **“Totaliter devlet, siyasi patronların ve onların yönetici ordularının tüm güçleri kendisinde toplayan hükümetinin, kölelerden oluşan nüfusu köleler köleliklerini sevdikleri için zor kullanmaksızın kontrol ettikleri devlettir.”** der

“Devlet” devamlı ve üstün bir otoriteye sahip bütün olarak tanımlanmaktadır. Üç unsurdan oluşan bir bütündür: Halk, ülke ve yönetim ile düzen yani egemenlik.

Mutlak monarşi hükümdarlıktır, cumhuriyet halk yönetimidir, meşrutiyet hükümdarla meclis...

“Kötü yasalar zulmün en berbat şeklidir.”

(Edmund Burke)

“Faşizm”, kısaca **“Sermayenin Diktatoryası”** olarak tanımlanmaktadır. Mussolini, **“Faşist devlet korporatiftir.”** demişti. Avusturyalı iktisatçı **“Joseph Alois Schumpeter”** sanayii gelişimini sağlayan gücün sermaye olduğunu ifade ederken kapitalizmin korporatist sosyalizme dönüşeceğini ileri sürüyordu.

“Fascism Anyone” (Herhangi Faşizm) adlı makalesinde **“Lawrence Britt”** başta **“Adolf Hitler”** ve Mussolini'nin uygulamalarını inceleyerek vardığı tespitlerle faşizme ilişkin 14 karakteristik özellik belirlemişti. Bunlar şu şekilde ifade edilebilir: Dinle devleti iç içe geçirmek, kitle haberleşmeyi sıkı kontrol altına almak, adam kayırmacılık, rüşvetçilik, emeğe baskı, cinsiyetçilik, militaristlik ve sürekli milliyetçilik vurgusu, aydın ve sanatçıların dışlanması, polarizasyon (kutuplama) ve antagonizma (düşmanlar yaratma) siyaseti, insan haklarını çiğnemek ve hileli seçimler.

“Korporatizm”, bizcilik, birlikçilik, birliktecilik demektir. Belli bir topluluğu içine alıp diğerlerini dışlamaktadır. Faşist Mussolini devleti bireyin üzerinde görüyor, ulusu da devlette cisimleştiriyordu. Birey yerine ulus-devlet varsayıyordu. 1945'te *"Faşizm, şirketçilik (corporatism) diye adlandırılmalıdır. Çünkü şirket ve devlet gücünü birleştirir."* demiştir.

Naziler ise **“Gamalı Haç”**ı (Svastika) sembol yapmışlardır. Svastika, Yunan gama harfine atfen verilmiş tarih öncesi dönemden bir simgedir. Sankritçe su (iyi) ve asti (olmak) sözcüklerinden mutlu ve sağlıklı olmak anlamına gelir. Hinduizm, Budizm ve Jainizm'e göre kutsaldır.

“Henri Michel” “Faşizmler” adlı kitapta, Nazilere aristokrasiden, üniversitelerden vs. seçkinlerin de büyük oranda katıldığını belirtiyor ve şunları yazıyor: **“Nasyonal sosyalist parti üyelerinin büyük bir bölümü orta sınıflardan gelmekteydi ancak toplam üye sayısının üçte birini işçiler oluşturmaktadır. Parti kırsal bölgelerden çok kentlerde güçlü bir biçimde tutunmakta ve özellikle Katolik bölgelerde köylüler, en az düzeyde temsil edilmektedir. Her türden kadrolu memur sayısı yüksek tümü de fanatik Nazilerdi. Yani parti Alman toplumunun tümünü temsil etmekteydi.”** (İletişim Yayınları, 2011, 1. Baskı, s. 51)

Hitler faşizmi demokratik yollarla örülmüştü. Askeri yol deneyen monarşistlerin **“Kapp Darbesi”** başarısız olmuştur. Ancak yine de militarist hareketlerin yolu açmıştır. Hitler'in hukuk danışmanı ve Anayasa Mahkemesi Başkanı olan **“Carl Schmitt” “Parlamentar Demokrasi Sorunsalı”** adlı bir kitap yazmış ve anayasal çoğunluğun diktatörlüğünü savunmuştur. Sonra Schmitt'e faşist bir anayasa yazdırılmıştır. Propaganda bakanı **“Joseph Gobel”** ise Almanya'daki tüm haber kaynaklarını kontrol altına aldırır, kitapları da yaktırır. Yahudi ve komünistlerin öldürülmesi talimatını veren **“Reinhard Heydrich”** Gestapo'nun bağlı olduğu **“Reich Güvenlik Başdairesi”**nin (RHSA) başına geçer. **“Herman Göring”** **“Gestapo”**yu (Alman Gizli Servisi) kurmuş, Gestapo da sivilleri kışkırtmakla görevlendirilmiştir. Yahudi katliamlarından sorumlu **“Adolf Eichmann”** ise **“Nihai Çözüm”** (Gaz odalarındaki toplu kıyım) denilen toplama kampları ve **“Seyyar Ölüm Birlikleri”**ni (Einsatzgruppen) planlayan kişidir.

Hitler ordusunun temelini oluşturan 1. Dünya Savaşında yenik düşen Alman ordusu mensuplarıyla Almanya'daki işsiz, lumpen ve devşirmelerden oluşan **“Hür Kıtalar”** dır (Freikorps). **“Heinrich Himmler”**in görevi Nazi SS lideri olarak toplama kampları açmak ve Nazi karşıtlarını yok etmektir. **“Holokost”**la (Yahudi soykırımı) 10 milyondan fazla insanın ölümüne sebep olmuştur. Hitler'in savunma bakanı ise gerçek bir kasaptır, **“Gustav Noske”**...

Hitler'in faşizm uygulaması Antika Roma gibi Avrupa proto faşizmin bir örneğidir. Yeni bir reichin hayalini kuran Hitler bu düşünceye **“Üçüncü Reich”** (Büyük Alman İmparatorluğu) demiş ve Almanlara şöyle seslenmişti: **“Bin yıllık bir refah istiyorum.”**

Almanların reich dedikleri tarihteki 3 dönem zenginlik, refah ve krallık dönemlerini ifade etmektedir. İlki I.Otto'nun başındaki **“Kutsal Roma Germen İmparatorluğu”**, ikincisi ise Bismark'ın başındaki **“Alman İmparatorluğu”**.

1933'teki seçimlerde de **“Bana bir 10 yıl verin Almanya'yı tanınmaz hale getireyim”** diyen Hitler 2.Dünya Savaşı'nda 65 milyon insanın ölümünden sorumludur ve bunların yüzde 67'si sivildir.

1940'ta İspanya, İtalya ve Almanya çelik paktı oluşturdular. Amaç Hitler'in Avrupa'daki hakimiyetini kolaylaştırmaktı. Hitler ve Mussolini'nin de desteklediği **“Francisco Franco”**, 1975'e kadar 36 yıl İspanya'yı diktatörlükle yönetmişti. Ordusunu **“Falanks”** (Falanjist) denen askeri birliklerden oluşturmuştur. Onu diğer faşist liderlerden ayırırsa 2.Dünya Savaşı'ndan ve anti-semitizmden uzak duruşuydu. Franco da ideolojik olarak laiklik uygulamalarına karşı çıkan tutucu, gelenekçi ve köktenci bir diktatördü. Hemen yanı başındaki Portekiz'de de **“António de Oliveira Salazar” “Yeni Devlet”** (Estado Novo) adıyla sağcı otoriter bir rejim kurmuştur...

Ortaçağın sonlarına doğru ortaya çıkmaya başlayan ve 18.Yy'da değerli maden ve servet birikimine dayalı bir ekonomik model baş tacı ediliyordu: **“Merkantilizm ya da İktisadi Milliyetçilik”**. Devletin kaynağını zenginlik ve tüccar çıkarı görüyor, ekonominin (kapitalizmin) sermaye birikimine dayalı toplum ve kültür içine yerleşmişliğiyle (embeddedness) daha sonra neo liberal sistemin dayanaklarını da oluşturur.

“Zaman Mekan Sıkışması” (Time-Space Compression) terimini kazandıran İngiliz sosyal kuramcı **“David Harvey”** dir. Harvey, iletişim ve küreselleşmenin ekonomik açıdan zaman ve mekan farkını ortadan kaldırdığını vurgularken kapitalizmin coğrafyasının genişlemesiyle hız ve dolaşım boyutunun artmasının sermaye birikimini de kolaylaştırdığını ifade etmektedir.

Harvey, neoliberalizmin servetin üst sınıflarda toplanmasına yardım ettiğini savunmaktadır. **“Yapıcı Yıkım”** (Creative Destruction) adını verdiği kavramla sosyal adaletsizlik, bölünme ve farklılaşmaya yol açıldığını, **“Fordist”** dönemin **“Esnek Birikim”** olduğunu belirtmektedir.

Harvey, neoliberalizmin liberal ve serbestlik (permissiveness) anlayışıyla gelişip yayıldığını, 1970'lerden sonraysa neoliberalizmin yeni muhafazakârlığa (neo konservatizm) dönüştüğünü savunmaktadır.

Lenin, 1916'da kapitalizmin yeni piyasa (kaynak) bulmak amacıyla emperyalizme dönüştüğünü ifade eder (Emperyalizm: Kapitalizmin En Yüksek Aşaması). **“Yeni Emperyalizm”** (Kolektif Emperyalizm) ise para (finans) ve mali araçlar kullanılarak yapılan sömürüdür.

“Demirtaş Ceyhan” da, **“Haçlı Emperyalizm”** kitabında **“Emperyalist Kapitalizm”**i (Yarı Sömürgeleştirme), ABD ve Batı'nın Türkiye'de çıkarına uygun bir yönetim kurmak amaçlı, toplumun gelişimine aykırı formlar verip mezhep ayrılıklarını ve kavgasını körüklemek, kültürel ve sosyal yapıyı yozlaştırmak ve yabancılaştırmak şeklinde tarif ediyordu (Broy Yayınevi, 2009, s. 58).

“Yeni Amerikan Projesi” (PNAC), Washington merkezli Amerikan çıkarlarına göre uluslar arası pazar oluşturmaya amaçlayan, ABD’nin liderlik ve müdahalecilik politikasını yürüten (1997-2006) bir düşünce kuruluşudur.

“Yeni Dünya Düzeni” ise küreselleşmeye tapıncın ikonlarından biri (Yalçın Yusufoglu, Küreselleşme ve Emperyalizm, Belge Yayınları)

ABD, Yeni Yüzyıl Projesi (PNAC) ve BOP planıyla Ortadoğu’yu yeniden şekillendirmek iddiasında. **“Devlet İnşası”** (2008) adlı kitapta **“Francis Fukuyama”** ABD’ye düşen rolü küçük devletlerin yapılandırılması ve güçlendirilmesi olarak görüyordu. Devletin bileşenleri, sosyal ve kültürel değerlerin küresel çıkarlara uygun dönüşümü, bürokrasi, kurumsal planlama, siyasal ve sosyal normlar olarak sayılmaktadır.

Bu programın mimarları Samuel Huntington, Graham Fuller ve Zbigniew Brezinski gibi isimler dini uygulamalarının belirleyici bir özelliği olarak görürler ve muhafazakârlığı ABD politikalarının bir parçası olarak kullanmışlardır. Bu aşamada **“Judeochretienisme”** (Yahudi Hristiyanlığı) kavramı da din esaslı politikalarının temelini oluşturdu. Müslümanlığı dışlayan bu kavramla ABD’nin son yıllarda Ortadoğu’da yürüttüğü yeni muhafazakârlığa dayalı siyasi-askeri programı da çakışmaktadır.

“Tanrı Krallığı” Papa XVI. Benedictus’un BM’de yaptığı konuşmada ABD’nin kontrol altına almaya çalıştığı ve musevilerle hristiyanların egemenliğinin aynı olduğunu savunarak olumladığı Ortadoğu’yu yansıtır. 16 Nisan 2008’de ABD’ye yaptığı ziyarette **“George W. Bush”**u siyasetçi değil inanç adamı olarak gördüğünü ifade etmiştir. 20 Eylül 2002’de **“ABD Milli Güvenlik Stratejisi”** başlıklı resmi belgede geçen **“Önleyici Vuruş”** (Pre-emptive Strike) doktrininin ana hatlarını **“West Point”** (ABD Kara Harp Okulu) mezuniyet töreninde yaptığı konuşmada ortaya koyan Bush, **“Güvenliğimizi tehdit eden bir rejimi devirmek evrensel hakkımızdır, düşmanımızdan önce savaşı düşmanı düşmana götürmeliyiz, planlar dağıtılmalı, tehdit yok edilmelidir.”** demişti...

“Neo Konservatizm”in (Neo-conculuk) düşünsel temelleri Hitler’in başhukukçusu (kronjurist) Carl Schmitt’in tilmizi ortodoks yahudi görüşleri modernize eden **“Leo Strauss”** tarafından atılmıştı.

Siyaset felsefesinde **“Yeni Muhafazakârlık”** ya da **“Yeni Sağ”** (New Right) da denilen bu yaklaşım, **“Milton Friedman”** ve **“Friedrich August von Hayek”**in serbest piyasaya uyguladığı (liberal muhafazakâr) felsefik görüştür. **“Friedmancılık”**, süper kapitalizm ve sıkı para politikası yanlısı uygulamaları ifade eder ve 80 sonrası Reagan ile Teacher liderliğinde dünyaya empoze edilmiştir. Türkiye’de ise Turgut Özal’la dayatılmıştır.

1928’de kurulduğu ileri sürülen **“Opus Dei”** adlı gizli yapılanma papayı hristiyanlığın kutsal önderi olarak gören Vatikan’a destek veren varlıklı ve elit kadrolar oluşturmaya amaçlayan aşırı sağcı bir tarikat olarak değerlendirilmekteydi.

“Olasılıksız” kitabıyla ünlü yazar **“Adam Fawer”** **“Bilim ve Teknoloji Laboratuvarı”**ndan (BTAL) sözediyor. 6 ana istihbarat ajansına (CIA, FBI, POD, FDA, NASA, NIH) çalıntı bilgi

sağlayan bu kuruluşun temelini de Truman'ın "**Ulusal Güvenlik Ajansı**"nı (UGA) kurmasıyla 1952'de atıldığını açıklıyordu. Bu kuruluş güvenlikle ilgili konuşmaları dinliyor, istihbarat birimlerine aktarıyordu. 130 ülkedeki bilim insanlarını dinleyerek günde 250 milyon görüşmeyi inceleyebiliyordu (Olasılıksız, April Yayıncılık, 52. baskı, s.37).

"**Ulusal Güvenlik Teşkilatı**" (NSA) yabancı ülkelerin telefon, e mail vs. takip ederek bilgi toplayan hatta Sovyetlerin dağılmasında etkin rol oynayan bir kuruluş olarak değerlendirilmekteydi.

ABD gibi emperyal ülkeler aynı zamanda "**Gönüllü Casusluk**" (Walk-in Spy) gibi farklı yöntemlerle de etkili olmaktadır tabii...

Popüler kültür ve kapitalist meta kültürünün insan psikolojisini bozup aşındırarak yabancılaştırdığını savunur Alman düşünür ve toplumbilimci "Max Horkheimer".

"**Kültürleme**" toplumsal uyumu için bireye geleneksel değerlerin empoze edilmesidir. Emperyalizmin de amacıdır. Günümüz ekonomik pratiği protofaşizmin saldırgan ve açık işgalcilik stratejisi gibi olmasa da değişik yöntemlerle sömürüye devam ediyor.

Hitler'in saldırgan devlet politikası olarak ileri sürdüğü "**Lebensraum**" (Yaşam Alanı) politikasının yerini benzer biçimde çok uluslu işletmelerce yürütülen "**Land Grabbing**" (Arazi Kapatma) politikası da almış bulunuyor...

Ve Şirketokrasi...

Şirketokrasi ne demektir? Kısaca şirketler tarafından kontrol edilen ekonomik ve politik sistem. Günümüzde ABD'de hasıl olan model "**Şirketokrasi**" olarak adlandırılır.

"**Jeffrey Sachs**"a göre ABD'de hakim olan sistemin adıdır şirketokrasi. Oluşumunda 4 neden var:

Ulusal partiler zayıf kişisel temsil güçlüdür,

ABD ordusunun etkisi büyüktür,

Şirketlerin seçim kampanyalarına etkisi fazladır

Ve küreselleşmeyle işçilerden soyutlaşan dengesizlik.

"**C.Wright Mills**"e göre bu sistemde denge güçlü elitlerden yana. Ülkenin geleceğini bankalar ve şirket sahipleri belirlemektedir. Doğanın ve insanın sömürsünün nedeni bu dengesizlik...

"**Bir kandırma ve yanılgının etkisi altında olmasalar insanlar asla özgürlüklerinden vazgeçmezler.**"

(Edmund Burke)

"**Lord Brougham**" "**Eğitim bir insanın diktatör olmasına değil, önder olmasına yarar.**"

diyordu. Saraysız Başkan olarak da anılan Uruguay Eski Devlet Başkanı Jose Mujica, eski bir gerilla lideriydi ve maaşının çoğunu dünyanın en fakir başkanı olarak yardım kuruluşlarına

bağışlıyordu. Mujika örneği, Latin Amerika'da da sosyal sınıfların mücadelesiyle isabetli liderler çıkarılabileceğinin iyi bir kanıtı.

ABD Başkanlık Sistemi de dahil bugün çoğunluk sistemine dayalı siyasal sistemler ve seçimler, kazanan partilerin hükümet adına çalışması için eş, dost ve seçmenine görev taksimine (spoil system) açık...

Partikülerleşme, nepotizm ve kliyentalizm...

Bunlar bu sistemlerin yarattığı sorunlar...

"Partikülerizm" (Tikelcilik ya da Yörecilik), salt aile ve yakın çevreye güvenç, bir toplumsal çözülme ve bölünme belirtisidir. **"Nepotizm"** (Akrabadan Gelen Torpil) patronaj ilişkilerinin aracı olarak devlet olanaklarından yararlanmada adaletsizliğin önemli etkenlerinden birisidir.

Ve **"Kliyentalizm"** de (Kollamacılık) genelde cumhuriyet ve demokrasi dışı yönetim biçimlerinde otoriteyi ya da yönetimi ele geçirmeyi planlayıcı himaye sistemidir. Seçmene seçilebilmek için ayrıcalıklı destek ve hizmet sunmak fakir ülkelerde sıkça görülen bir durumdur.

Mikro faşizm...

"Mikro Faşizm" ya da Mahalle Baskısı, dışlama, zorlama, yaptırım amaçlı toplum içinde kendinden farklı kesimlere uygulanan baskı biçimlerini ifade ederler. Küçük ölçekli ırkçılık, yerel milliyetçilik, ayrımcılık gibi sonuçlar doğururlar. (Mahalle baskısı 1981'de Şerif Mardin'in bir makalesinde kullanılmış ilk kez. Tanıl Bora ise Birikim Dergisi'nde sıradan faşizm kavramı yerine kullanarak günlük ilişkilerde kendini dışa vuran baskı şeklinin en tehlikelisi olduğunu belirtmişti.)

"Coşkun Can Aktan" demokrasi'nin başarısızlığının ya da imkânsızlığının sebeplerini **"Eksik Enformasyon"** ve **"Siyasal İlgisizlik"** olarak görüyordu. (Demokrasi Poliarşi ve Demarşi, Çizgi Yayınları, 2000)

Aydınlanma Çağı'nın önemli isimlerinden İtalyan hukukçu ve filozof "Cesare Beccaria, **"Her zaman sıradan ve bayağı bir adam olan yüzsüz, yalancı, bilgisiz biri; halk içinde tapınılacak konuma gelebilir. Ancak, aynı kimse aydınlatılmış bilgili bir halk tarafından sadece bir aşağılanma konusudur."** der.

Halkın seçtiği temsilcilerin güç ve yetkilerini sınırsızca kullanmalarını sağlayan üzerinde önemle durduğu siyasal bilgisizlik, miyopluk, unutkanlık (amnesia) gibi gerekçeler yanında liderlik ve elitizme yol açan çoğunlukçu siyasal sistem ve toplumsal yasalardaki eksiklerdir. 1961 anayasasına da giren sosyal barış, sosyal adalet gibi ekonomik ve sosyal yaşama ilişkin sosyal devlete özgü birtakım kavramlar ancak sosyal sınıfların mücadelesiyle gelişebilmiştir.

"Konformizm" bir kimsenin sorgulamasına engel olan etkene uyması marx'a göre sebebi siyasal haklardan yoksunluktur. Zitti ise, Kollektivizm'dir.

“Kollektivizm” ise toplumsal kararlara etkin katılım, toplumsal çıkarlara uygunluk ifade eder.

Lenin, **“İnsanlar, her zaman, siyasetteki aldatmaların ve aldanmaların aptal kurbanları olmuşlardır ve bütün ahlâksal, dinsel, siyasal ve toplumsal sözler, bildiriler ve vaatler arkasındaki şu ya da bu sınıfın çıkarlarını aramayı öğrenmedikleri sürece de, böyle kalacaklardır. Reform ve ilerleme şampiyonları, ne kadar barbarca ve çürümüş görünürse görünsün, her eski kuruluşun, belirli egemen sınıfların zorlamasıyla ayakta durduğunu görmedikçe, her zaman eski düzenin savunucularının oyununa geleceklerdir. Ve bu sınıfların direnişini kırmanın ancak bir tek yolu vardır; bu da, çevremizdeki toplumun içinde, eskiyi silip atabilecek ve yeniyi yaratabilecek kuvveti oluşturabilen -ve toplumsal durumları yüzünden oluşturmak zorunda olan- güçleri bulmak ve bu güçleri savaşım için bilinçlendirmek ve örgütlemektir.”** demektedir.

Osmanlı döneminde de halk isteklerinin en büyük bölümü baskıcı devlet işlem ve eylemlerinden yakınma olarak ortaya çıkarken Cumhuriyet ve çok partili siyasal düzen siyasal hak ve ödevlerin kullanılması gereğini ortaya çıkarmıştı.

Halkın temsilcisi karşısında çıkarını ve kendisini koruyacak bir duruma gelmesini sağlamak ancak yönetilenleri gerekli bilgilerle donatarak yönetilenle arasındaki eşitsizliği ortadan kaldıracak seçileni seçene karşı savunma olanağı veren ve kimi üstünlükler sağlayan içreklik kabuğunun ortadan kaldırılmasıyla mümkün olacaktır.

TAMER UYSAL

-B İ T T İ-

[status draft]

[nogallery]

[geotag on]

[publicize off|twitter|facebook]

[category istihbarat]

[tags SİYASİ DOSYA, TAMER UYSAL, POLİTİK SİSTEM, SEÇİM]